

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут Післядипломної освіти
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра англійської філології та перекладу

УДК 80:378.2(076)

«Допущено до захисту»

В. о. завідувача кафедри англійської філології та
перекладу

Людмила ШЕРСТЮК

_____ (підпис)

“ _____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

за освітньо-професійною програмою «Сучасна англійська комунікація і переклад –
англійська мова і література та друга іноземна мова»
зі спеціальності 035 Філологія (спеціалізація 035.041 германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська)

на тему: «Лінгвосоціокультурний підхід до викладання
англійської мови студентам філологічної спеціальності»

Виконала:

студентка VI курсу, групи 641Мз

Варакса Анжеліка Олегівна

_____ (підпис)

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук,

доц. б.в.з.

Васильєва Надія Олександрівна

_____ (підпис)

Рецензент:

кандидат філологічних наук,

доцент

Передерій Ганна Миколаївна

_____ (підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Здобувач _____

(підпис)

Миколаїв – 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**ЧНУ ім. Петра Могили**

Кафедра англійської філології та перекладу

ЗАТВЕРДЖУЮ

зав. кафедрою _____

„_____” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ**на виконання дипломної роботи**

Тема дипломної роботи «Лінгвосоціальнокультурний підхід до викладання англійської мови студентам філологічної спеціальності»

Затверджена наказом ЧНУ ім. П. Могили „_____” _____ 20__ р. № _____

1. Строк подання студентом дипломної роботи „_____” _____ 2024 р.
2. Цільова установка та вихідні дані роботи : полягають у аналізі та ефективності лінгвосоціокультурного підходу у викладанні англійської мови для студентів 2 курсу філологічних спеціальностей.
3. Зміст дипломної роботи:

Розділ І. Теоретичні засади дослідження лінгвосоціокультурного аспекту як засобу вивчення іноземної мови.

1.1. Формування лінгвосоціокультурної компетенції у контексті глобальної освіти.

1.2. Поняття «лінгвосоціокультурна компетентність» та огляд методів її розвитку в педагогічній теорії.

1.3. Методичні принципи формування міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови.

Розділ II. Розробка рекомендацій щодо впровадження лінгвосоціокультурного підходу для студентів-філологів другого року навчання.

2.1. Цілі та мета формування лінгвосоціокультурної компетентності.

2.2. Етапи формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів.

2.3. Розробка планів-конспектів для формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів-філологів 2-го курсу.

2.4. Рекомендації щодо впровадження лінгвосоціокультурного підходу у студентів-філологів 2-го курсу.

4. Консультанти щодо роботи:

Прізвище та ініціали	Розділи роботи

5. Календарний план виконання роботи:

№ № з/п	Назва частин роботи	%	Виконання роботи	
			За планом	Фактично
1	Вибір теми та обговорення з наuczorим	100%	5 курс навчання	
2	Подання на кафедру заявки щодо теми та	100%	Вересень (5 курс)	
3	Вивчення джерел, літератури, періодичних	100%	5 курс навчання	

4	Розгляд попереднього формулювання теми	100%	Вересень (6 курс)	
5	Складання графіку роботи над темою і узгодження	100%	Вересень-Жовтень (6)	
6	Формулювання концепції, написання вступу і	100%	Жовтень	
7	Затвердження рукопису роботи і ознайомлення	100%	Грудень	
8	Повне завершення роботи та передача її науковому	100%	До 1 січня	
9	Подання роботи на рецензію	100%	До 1 лютого	
10	Передзахист	100%	Січень	
11	Захист	100%		

Дата видачі завдання „_____” _____ 20 ____ р.

Керівник роботи : канд. філол. наук, доцент Передерій Ганна Миколаївна
(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Завдання прийняв до виконання студентка групи 641мз

Варакса А.О.

Інституту філології _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

ABSTRACT

The relevance of the study lies in the necessity of analyzing methods of teaching English to philology students, particularly through the integration of a linguistic and sociocultural approach into the educational process. This aligns with contemporary challenges in the field of education, fosters intercultural competence, and contributes to the practical significance of philological education for learners and prospective students.

The object of the research is the linguistic and sociocultural approach to teaching English language.

The subject of the study is the process of teaching English to philology students itself, focusing on the linguistic and sociocultural approach and its impact on the development of language culture and intercultural communicative competence.

The goal of the research is to determine and analyze the effectiveness of the linguistic and sociocultural approach in teaching English to philology students and to identify its potential for developing intercultural communicative competence among second-year students.

Achieving the research goal involves the following step-by-step **tasks**:

1. To analyze the practical experience of using the linguistic and sociocultural approach in teaching English based on processed theoretical sources.
2. To characterize the essence of the linguistic and sociocultural approach and justify its place in the contemporary educational practice.
3. To outline possible vectors of applying the approach under consideration in English language learning.
4. To develop a set of exercises for second-year philology students in the discipline “Linguistic and Cultural Studies of the English Language” using the linguistic and sociocultural approach to teaching English.
5. To formulate methodological recommendations for implementing the linguistic, sociocultural approach in the educational process for students-philologists.

The targeted direction of the research aims to improve the effectiveness of teaching English language and broaden students’ understanding of sociocultural aspects of the foreign language.

During the study, the following methods were applied:

1. Literature analysis: a thorough review of scientific works and methodological materials revealing the essence of the linguistic and sociocultural approach to teaching English language.

2. Content analysis: examination of the content of educational programs, textbooks, and other theoretical resources to identify linguistic and sociocultural elements.

3. Information synthesis: integration of the data obtained from literature analysis, educational programs, and practical research to create a set of exercises for the second-year students.

4. Additionally, dictionary definitions were analyzed to interpret key terms and concepts, as well as a descriptive method was employed to analyze crucial theoretical sources and develop respective recommendations.

The practical value of the work lies in the development of the recommendations to optimize the educational process of philology specialties using the linguistic and sociocultural approach, as well as in identifying the effective methods and tools for cultivating the student' skills in effective intercultural communication.

The novelty of the research is evident in the following aspects:

1. The context of philological specialties: the study focuses on exploring the linguistic and sociocultural approach within the context of philological specialties, allowing for the consideration of specific characteristics of the professional training of students in these fields.

2. The impact on intercultural competence: the work is dedicated not only to the teaching of the English language but also to the influence of linguistic and sociocultural competence on the development of students' intercultural communicative competence, which is a relevant aspect in the conditions of globalization and intercultural interaction these days.

3. Practical application aspects: the research encompasses practical aspects of implementing the linguistic and sociocultural approach in teaching English language, including the development of practical recommendations to optimize the educational process for philology students.

4. Connection with professional training: the study establishes a connection between the processes of foreign language learning and professional training in philological disciplines, elucidating the interplay and correlation of these components.

The first stage of the research involved analyzing the practical application of the sociocultural and linguistic approach in teaching English based on the processed theoretical sources. This analysis allowed identifying key aspects and methods used in practice for successful implementation of this approach.

Next, the essence of the sociocultural linguistic approach was characterized, and its place in the modern educational process was justified. It was determined that it aims to combine linguistic, social, and cultural components of education, which contributes to its importance in the context of developing intercultural competence and linguistic literacy.

The third stage outlined possible vectors of applying the researched approach in the study of the English language. In particular, the possibilities of using the sociocultural linguistic approach in preparing and conducting educational events that contribute to active learning of the language and its sociocultural context were identified.

The fourth stage of the research involved developing lesson plans for the second-year philology students on the subject of “English Linguistic Country Studies” based on the sociocultural linguistic approach to teaching English. The proposed material is aimed at developing language skills and understanding cultural features of the language through practical application.

The research results indicate that the sociocultural linguistic approach is an effective tool in teaching the English language to philology students. It contributes to improving of language proficiency as well as fostering key skills for successful interaction in international environments and positively impacts on students’ personal development and erudition.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО АСПЕКТУ ЯК ЗАСОБУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	16
1.1. Формування лінгвосоціокультурної компетенції у контексті глобальної освіти.	16
1.2. Поняття «лінгвосоціокультурна компетентність» та огляд методів її розвитку в педагогічній теорії.	25
1.3. Методичні принципи формування міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови.	34
РОЗДІЛ ІІ. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДРУГОГО РОКУ НАВЧАННЯ	46
2.1. Цілі та мета формування лінгвосоціокультурної компетентності	46
2.2. Етапи формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів.	48
2.3. Розробка планів-конспектів для формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів-філологів 2-го курсу.	49
2.4. Рекомендації щодо впровадження лінгвосоціокультурного підходу у студентів-філологів 2-го курсу	86
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ	92
Додатки.....	100

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АМ – англійська мова

ВНЗ – вищий навчальний заклад

ІМ – іноземна мова

ІМ і К – іноземна мова і культура

ЛСКК – лінгвосоціокультурна компетентність

ВСТУП

Уже протягом 29 років Україна функціонує як незалежна держава, і цей період супроводжується розширенням міжнародних відносин та інтернаціоналізацією у всіх сферах суспільного життя. Щорічно спостерігається зростання важливості іноземної мови як ключового чинника культурного, наукового, технічного та соціально-економічного прогресу нації, що стає необхідною в різних сферах діяльності людей.

У зв'язку з орієнтацією на процес гуманізації освіти в країні, відбувається відмова від вузько утилітарних цілей вивчення іноземної мови. Сучасні концепції навчання розглядають іноземну мову як відтворення культури відповідного народу, оволодіння іншомовною культурою та засвоєння усесвітніх духовних цінностей. Таке сприйняття підкреслює важливість ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається, для закріплення національно-культурного компонента мовного матеріалу.

Зауважимо, що вже навіть у XVIII столітті філософи та лінгвісти звертали увагу на взаємозв'язок між мовами та культурою, але систематичне вивчення цієї проблеми розпочалося лише наприкінці XX століття. Лінгвісти О. С. Ахманова, Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров, Г. Д. Томахін та інші учені зробили значний внесок у розгляд суспільної значущості вивчення мови та культурного аспекту.

Актуальність вивчення іноземних мов та їх вплив на розвиток сучасного суспільства є неоспоримою. Особливо важливою стає роль викладання англійської мови для студентів філологічних спеціальностей, оскільки це не лише інструмент спілкування, але й ключ до розуміння та адекватної інтерпретації лінгво-соціокультурного контексту.

Упровадження лінгвосоціокультурного підходу до викладання англійської мови на філологічних спеціальностях виявляється особливо важливим у контексті сучасної глобалізації та зростаючої ролі міжнародної комунікації. Здатність студентів не лише майстерно володіти мовою, а й розуміти культурні відмінності та взаємозв'язки, надає їм конкурентну перевагу на ринку праці та сприяє

формуванню глибокого розуміння та усвідомлення особливостей мовленнєвої культури та подальшого використання отриманих знань на практиці.

Отже, **актуальність** дослідження полягає в необхідності аналізу методів викладання англійської мови студентам філологічної спеціальності, зокрема шляхом залучення лінгвосоціокультурного підходу до навчального процесу. Це відповідає сучасним викликам у сфері освіти, розвиває міжкультурну компетенцію та сприяє зростанню практичної значущості філологічної освіти для здобувачів та абітурієнтів.

Об'єкт дослідження є лінгвосоціокультурний підхід до викладання англійської мови.

Предметом дослідження виступає процес викладання англійської мови студентам філологічних спеціальностей, зосереджений на лінгвосоціокультурному підході та його впливі на розвиток мовленнєвої культури та інтеркультурної комунікативної компетенції.

Мета представленого дослідження – визначити та проаналізувати ефективність лінгвосоціокультурного підходу у викладанні англійської мови для студентів філологічних спеціальностей та визначити його потенціал для розвитку інтеркультурної комунікативної компетенції студентів-второкурсників.

Досягнення мети дослідження передбачає виконання поетапних **завдань**:

1. Проаналізувати досвід практичного використання лінгвосоціокультурного підходу в навчанні англійської мови на матеріалі опрацьованих теоретичних джерел.

2. Охарактеризувати суть лінгвосоціокультурного підходу та обґрунтувати його місце в сучасному освітньому процесі.

3. Окреслити можливі вектори застосування досліджуваного підходу під час вивчення англійської мови.

4. Розробити комплекс вправ для студентів-філологів 2 курсу з дисципліни «Лінгвокраїнознавство англійської мови» із використанням лінгвосоціокультурного підходу до викладання англійської мови.

5. Сформулювати методичні рекомендації щодо застосування лінгвосоціокультурного підходу в навчальному процесі для студентів філологічних спеціальностей.

Цільове спрямування дослідження полягає в покращенні ефективності викладання англійської мови та розширенні розуміння студентами соціокультурних аспектів мови.

У ході роботи було застосовано наступні методи:

Аналіз літератури: Ретельний огляд наукових праць та методичних матеріалів, що розкривають сутність лінгвосоціокультурного підходу до викладання англійської мови.

Контент-аналіз: аналіз змісту навчальних програм, підручників та інших матеріалів з метою ідентифікації лінгвосоціокультурних елементів.

Синтез інформації: об'єднання отриманих даних з аналізу літератури до теми дослідження, навчальних програм та практичних досліджень для створення комплексу вправ студентам-філологам другого року навчання.

Крім того, у ході роботи ми зверталися до *аналізу словникових дефініцій* для трактування ключових термінів і понять, а також до – *описового методу*, за допомогою якого здійснювався аналіз теоретичних джерел і розробка рекомендацій.

Практична цінність праці полягає у розробці рекомендацій для оптимізації навчального процесу на філологічній спеціальності із застосуванням лінгвосоціокультурного підходу, а також виявленні ефективних методів та засобів для формування у студентів навичок ефективної міжкультурної комунікації. Крім того, аналіз використання лінгвосоціокультурного підходу сприятиме встановленню зв'язку між вивченням англійської мови та фаховою підготовкою на філологічних напрямках, що слугуватиме ефективному процесу підготовки кваліфікованих фахівців.

Новизна дослідження вбачається у наступних аспектах:

- *Контекст філологічної спеціальності:* дослідження спрямоване на вивчення лінгвосоціокультурного підходу саме в контексті філологічних спеціальностей, що дозволяє враховувати специфічні особливості фахової підготовки студентів цих напрямків.

- *Вплив на інтеркультурну компетенцію:* робота присвячена не лише викладанню англійської мови, але впливу лінгвосоціокультурної компетенції на

розвиток інтеркультурної комунікативної компетенції студентів, що є актуальним аспектом в умовах глобалізації та міжкультурної взаємодії.

- *Практичні аспекти застосування:* наукова робота включає практичні аспекти застосування лінгвосоціокультурного підходу у викладанні англійської мови, зокрема розробка практичних рекомендацій для оптимізації навчального процесу студентів-філологів.

- *Зв'язок з фаховою підготовкою:* дослідження встановлює зв'язок між вивченням іноземної мови та фаховою підготовкою студентів філологічних напрямків, розкриваючи взаємовплив та зв'язок цих компонентів.

Вищезазначені аспекти взаємодії лінгвосоціокультурного підходу та викладання англійської мови на філологічних спеціальностях роблять представлене дослідження актуальним та нагальним у сучасному контексті навчання мов.

Структура роботи складеться з вступу, першого розділу, другого розділу, висновків, списку бібліографічних посилань та додатків.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО АСПЕКТУ ЯК ЗАСОБУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

1.1. Формування лінгвосоціокультурної компетенції у контексті глобальної освіти

Нове тисячоліття – важливий етап розвитку людства, який не може не вносити власні корективи в усі галузі діяльності, а також у загальну, соціокультурну та мовну картину світу. Глобалізація – одна з найяскравіших і широко дискутованих характеристик ХХІ ст. – незважаючи на всі слабкі сторони, процес закономірний, бо передбачає перехід від розрізненості та відчуження до інтеграції та взаємодії. [5, с. 8]

Як доводить багатовікова історія цивілізації, лише спільними зусиллями можна подолати всі перешкоди, що стоять на шляху прогресу, а ефективна співпраця неможлива без готовності до діалогу, взаєморозуміння, взаємоповаги, спільності цілей і здійснюється через спілкування. Мова як засіб спілкування, а отже, й освітній процес у цьому зв'язку набувають особливого значення, оскільки останній, на думку педагога С. Ніколаєвої, «за своїми цілями і змістом є передача соціокультурного досвіду, в якому акумульовано найрізноманітніше цивілізоване знання в знаковій, мовній формі».

Яскравою ілюстрацією вищезгаданого із реального життя може слугувати утворення Євросоюзу, де багатокультурність і багатомовність є нероздільною частиною теперішньої і, як вважають, майбутньої Європи. Як наслідок цього, володіння кількома іноземними мовами – нагальна необхідність, зумовлена сьогодні не лише суто економічними та комерційними, а й загальноосвітніми моментами, як чинник загального політичного та культурного розвитку особистості.

Як стверджує вчений А. Л. Бердичевський, нині в об'єднаній Європі відбувається переосмислення функцій освіти, коли серед решти особливо вирізняється її «культуротворча» функція, а освічену людину сьогодні розглядають як «продукт своєї культури» і як таку наділяють «почуттям толерантності». Більш того, самі цілі освіти піддаються перегляду: освіта ХХІ ст. «зі способу просвіти має

перетворитися на механізм розвитку культури, формування образу світу і людини в ньому», і акцент у розумінні основного завдання освіти переноситься на «формування і розвиток особистості, але не за допомогою накопичення певних фактів, а за допомогою засвоєння певного змісту, насамперед через читання» [16].

Термін «толерантність» у наш час зустрічається всюди. Наскільки важливим і своєчасним є не стільки сам термін, скільки феномен, який він виражає. Актуальність питання «толерантності» у світі можна засвідчити тим, що у 1994 р. ООН було проголошено роком толерантності. У сучасній Європі, згідно з А. Л. Бердичевським, толерантність освіченої людини розуміється як «визнання іншого світогляду як рівноправного, усвідомлення власних кордонів, визнання іншої особистості і культури як необхідну умову збагачення свого власного існування в сучасному світі, в якому здійснюється поступове зближення різних народів». Яким чином розуміють європейці саме поняття культури? Цікаво, що, на думку дослідника А. Л. Бердичевського, виходячи з цієї концепції, культура характеризується чотирма аспектами, які ми подаємо нижче:

- всі культури гетерогенні, багатогранні і містять у собі елементи кількох культур одразу;
- культури не є щось статичне;
- культури охоплюють весь простір людського існування;
- усі культури принципово рівноцінні [16].

В умовах подальшої глобалізації та інтернаціоналізації багатьох сфер життя сучасне суспільство покликане йти шляхом формування міжкультурної компетенції в контексті навчання міжкультурного спілкування, що, природно, передбачає вдосконалення іншомовної (мовної / лінгвістичної) компетенції іншомовної (мовної / лінгвістичної) і соціокультурної компетенцій, сукупність яких ми для зручності назвали лінгвосоціокультурною компетенцією.

Отже, звернемося до поняття лінгвістичної (мовної) компетенції. В цілому її розуміють як володіння знаннями про систему мови, про правила функціонування одиниць мови в мовленні та здатність за допомогою цієї системи розуміти чужі думки та висловлювати власні судження в усній і письмовій формі; та складається з лексичного, граматичного, семантичного та фонологічного компонентів.

Щодо соціокультурної компетенції, то її розуміють як знання національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки та здатності користуватися тими елементами соціокультурного контексту, які релевантні для породження і сприйняття мови з точки зору носіїв мови. Згідно зі словником Азімова Е. Г., Щукіна А. М. [1], сюди відносять звичаї, ритуали, правила та норми поведінки, соціальні умовності, соціальні стереотипи, стиль життя, країнознавчі базові знання тощо. Також сюди зараховують, як правило, здатність побачити і зрозуміти образ світу партнера по комунікації, використовуючи знання соціокультурного контексту конкретної лінгвокультурної спільноти для реалізації комунікативного наміру [61].

Необхідно також вказати на складну природу поняття соціокультурної компетенції, що складається з низки компонентів, таких як:

- лінгвокраїнознавчий (лексичні одиниці з національно-культурною семантикою та вміння їх застосовувати в ситуаціях міжкультурного спілкування);
- соціолінгвістичний (мовні особливості соціальних верств, представників різних поколінь, статей, суспільних груп, діалектів);
- соціально-психологічний (володіння культурно-і соціообумовленими сценаріями, національно-специфічними сценаріями, національно-специфічними моделями поведінки з використанням комунікативної техніки, прийнятої в даній культурі);
- культурологічний (соціокультурне, історико-культурне, етнокультурне тло) [61, с. 39].

На нашу думку, доцільно здійснити також короткий екскурс в історію та сутність питання про взаємозв'язок культури і мови. Щодо цієї проблеми існує кілька різних теорій, які розглядають взаємозв'язок і взаємозалежність культури та мови, що, своєю чергою, не могло не знайти відображення в практиці викладання іноземної мови. На думку фахівців, кожна з цих теорій надала професіоналам у царині лінгвістики цінні відомості та проклала шлях до напрямку в педагогіці, заснованому на вивченні культури.

До порівняно недавнього часу методика навчання іноземних мов не приділяла належної уваги культурній специфіці та її відображенню в мові. Лише наприкінці

60-х років минулого століття стався реальний прорив у цьому напрямку. Дослідники та викладачі поступово почали звертатися до вивчення соціокультурного аспекту мови та ролі соціокультурної компетенції в оволодінні нею, хоча і з різних позицій.

Розглянемо деякі з них. Так, наприклад, теорія культурної грамотності, що виникла у США наприкінці 1980-х років, визначається як загальний банк релевантних фонових знань про людей, місця, приказки, події та ідеї, які відомі всім грамотним членам будь-якої мовної спільноти. Ця ключова інформація, що є частиною національної культурної спадщини, завжди забезпечує комунікацію, котра виходить за рамки вузьких соціальних сфер, дає змогу зіставляти поняття і визначає, яким чином нове знання «відбивається» на вже наявному знанні.

Зазначена концепція справила позитивний вплив на процес навчання іноземної мови, відвівши важливу роль фоновим знанням у процесах спілкування, мислення і навчання. У зв'язку з цим важливо згадати про значний внесок, який зробив у такий підхід «Словник культурної грамотності» Херша та інших авторів, що вийшов у 1989 році. Цей словник надав невідомоцінну допомогу тим, хто вивчає англійську мову, у розумінні та освоєнні американської культури.

З кінця 1960-х рр. про свої права заявила лінгвокультурна дидактика, напрям у методиці викладання української мови як іноземної. Українські вчені справедливо стверджували, що мова насправді соціокультурна, тобто передає соціокультурний зміст. Згідно з цією теорією, під час організації навчального процесу викладачам слід підкреслювати роль тих специфічних культурних цінностей, які містяться в даній мовній системі, тобто йдеться тут про принцип взаємопов'язаного оволодіння мовою і культурою країни мови, що вивчається. Крім того, необхідно також навчати студентів ефективно управляти такою інформацією під час спілкування. У результаті цього іноземна мова стає важливим каналом для досягнення соціокультурної компетенції. На відміну від теорії культурної грамотності, теорія, висунута українськими вченими, більш переконливо дослідила тонкощі та складнощі взаємозалежності культури та мови.

Прихильники лінгвокультурної дидактики підтвердили, що ми можемо знайти сліди специфіки культури на всіх мовних (лінгвістичних) рівнях. Фонетичний

профіль мовця може надати нам інформацію про його національність, територіально-діалектальну та етнічну приналежність, а також – соціальний статус, професію, рівень освіченості тощо. Специфіку приналежності до тієї чи іншої культури можна простежити і на інших лінгвістичних рівнях, включно з граматичним (наприклад, вільніший порядок слів у реченні в українській мові на відміну від фіксованого в англійській), лексичним (підбір слів і словосполучень, ідіоматики, виходячи з їхніх функціонально-стилістичних характеристик).

Необхідність розвивати соціокультурну компетенцію в учнів впливає з тісного взаємовідношення між культурою та мовою. Як вважає Х. Пуенте [36], з одного боку, матеріальний та інтелектуальний контексти людського життя великою мірою зумовлюють спосіб мислення людей, а отже, спричиняють комунікативну і логіко-дискурсивну функції лінгвістичних кодів. Оскільки вищезгадані контексти значно відрізняються один від одного в різних місцях проживання людей, кожна мова являє собою специфічний, з точки зору культури, феномен. З іншого боку, мова також виконує кумулятивно-трансмисивну функцію. У ній виражається культурна легітимність і соціальний досвід людей, які з її допомогою передаються від покоління до покоління. Ця функція наділяє мову статусом чинника, що впливає на спілкування всередині спільноти, а також робить її найважливішим джерелом інформації про життя її носіїв для представників інших культурних спільнот. Отже, зв'язку між мовою та культурою, до якої вона належить, необхідно приділяти більш пильну увагу, якщо ми хочемо навчити студентів повністю розуміти мову та ефективно її використовувати в реальних ситуаціях спілкування.

Для володіння іноземною мовою недостатньо лише механістичного вивчення традиційних компонентів системи мови: студентам необхідно також пройти процес занурення – імерсії – в чужорідне культурне середовище. У зв'язку з цим деякими лінгвістами порушується питання про можливість впливу, а в певних випадках і асиміляції рідної та іншомовної культури або, що ще більше насторожує, заміщення рідної культури іншомовної. Однак слід підкреслити, що процес занурення в чужорідне культурне середовище слід розуміти не як відхід від своєї власної культури або її заперечення, а як ознайомлення з новими кодами вираження думок, новими цінностями і певною мірою новими нормами поведінки,

отже, визнання за ними права на існування, толерантність щодо існування, толерантність щодо них, тобто прийняття їх як даність.

Це підтверджує і сучасна методика навчання іноземних мов, що визнає необхідність розвитку в учнів соціокультурної компетенції і націлена на ознайомлення й відповідне використання відмінних ознак культури, що вивчається, зокрема тих, які є невід'ємною частиною мови, що вивчається.

В цілому внесок лінгвокультурної дидактики в навчання іноземних мов можна звести до такого: з точки зору теорії зазначена ідея об'єднала елементи психолінгвістики із соціолінгвістичною базою, в той час, як з точки зору практики, це виразилося у впровадженні принципів і процедур побудови культурологічних фонових знань безпосередньо в практику навчання іноземної мови.

У результаті попереднього розвитку та взаємодії методики навчання іноземних мов і суміжних із нею наук у багатьох лінгвістичних і методичних дослідженнях кінця минулого і початку нинішнього століть, питанню про необхідність паралельного формування мовної та соціокультурної компетенцій під час навчання іноземної мови стало приділятися більше уваги. Особливо слід відзначити факт розроблення кількох моделей співвивчення мови та культури (Ф. С. Бацевич, В. В. Сафонова, В. П. Фурманова, М. Байрам, К. Крамш та ін.). Істотним проривом у цьому напрямі став рубіж 60—70-х рр. минулого століття, коли із запровадженням концепції «глобальної освіти» (М. Botkin, R. Henvy, W. Кпір) і в результаті її подальшого розвитку (D. Bragaw, H. Loew, J. Wooster, A. Cleaveland, J. Craven, M. Danfesler, L. Strasheim та ін.) про значущість соціокультурної компетенції в контексті системи освіти заговорили в педагогічних колах і на державному рівні (так, Національна Рада США з викладання суспільних наук видає відповідний документ під назвою “Position Statement on Global Education” у 1981 р.)

Згідно з А. Л. Бердичевським, у зв'язку з «культуроутворюючою концепцією навчання іноземних мов» наразі у країнах Європейського Союзу спостерігається відхід від суто комунікативної компетенції як мети навчання і йдеться тільки про «комунікативну орієнтацію навчального процесу», а метою навчання стає «міжкультурна (соціальна) компетенція». Отже, на думку дослідника, кінцевим продуктом такого навчання іноземної мови має стати «не тільки і не стільки

комунікативна компетенція, скільки соціальна компетенція, а сам процес навчання іноземної мови має перетворитися на міжкультурне навчання, спрямоване на подолання ксенофобії та... стереотипів... щодо представників інших культур» [19].

У дослідженнях, присвячених формуванню соціокультурної компетенції і міжкультурному навчанню (А. Л. Бердичевський, І. Н. Горелов, Я. М. Колкер, Р. П. Мільруд, Г. Нойнер, Ф. С. Бацевич, С. Г. Тер-Мінасова та ін.), підкреслюється, що перехід до нього потребуватиме переосмислення та суттєвої перебудови всієї системи навчання іноземної мови, оскільки неможливо, змінивши цілі системи, залишити без зміни всі інші її компоненти, а саме зміст, методи, засоби та форми навчання. Особливою мірою це має стосуватися питання розроблення підручників іноземної мови нового покоління, побудованих за принципом міжкультурного навчання, що мають на меті формування міжкультурної компетенції.

Міжкультурне навчання — це освітньо-розвивальний процес, під час якого «обидві культури (рідна та іншомовна) відіграють суттєву роль і проявляються як культурні віддалення, так і культурні зближення, унаслідок чого виникає певна третя культура, що характеризується новим поглядом на власну особистість і проміжним становищем між рідною та іноземною культурою». Традиційно в дослідженнях, присвячених міжкультурному навчанню, воно протиставляється традиційному країнознавству. Однак більш доцільно не протиставляти, а поєднувати, об'єднувати можливості всіх суміжних дисциплін у межах робочого плану з навчання іноземної мови, оскільки одна окремо взята дисципліна не може виконати цю місію через свою часову, а іноді й тематичну обмеженість. Тому необхідно розробити комплексну програму з реалізації завдання міжкультурного навчання щодо формування у студентів лінгвосоціокультурної компетенції в контексті міжкультурної компетенції.

Міжкультурна компетенція формується в процесі міжкультурної комунікації, яка відбувається за іншими законами, порівняно з комунікацією між представниками однієї й тієї самої культури, які постійно імпліцитно опираються на добре відоме їм культурне тло. Досвід показує, що труднощі й перешкоди в міжкультурному спілкуванні виникають тоді, коли співрозмовники виходять із того,

що вони без проблем можуть спілкуватися на основі лише доброго володіння системою мови.

Процес такого спілкування, проте, може зайти в глухий кут у разі порушення норм і правил спілкування, прийнятих у країнах, представниками яких є комуніканти. Тут постає питання про цілеспрямоване навчання всього комплексу національно-специфічних і глобальних концептів на основі культурних універсалій, які являють собою «елементи, моделі, риси або організації / інститути, спільні для всіх культур, що населяють нашу планету людей» [11].

У зв'язку з цим, закономірним є питання про структуру та зміст такого навчання іноземної мови, оскільки, незважаючи на пильну увагу з боку мовознавців, культурологів, соціолінгвістів і психолінгвістів, питання про співвідношення мови і культури ще не вирішене.

Що стосується змісту навчальних матеріалів, що відповідають новому погляду на мету навчання іноземної мови, один із можливих шляхів розв'язання цієї проблеми дає у своїй статті А. Л. Бердичевський. На його думку, навчання іноземної мови крізь призму міжкультурного навчання має включати такі компоненти:

- мовний: лексика, граматики, мовні зразки тощо;
- історичний: відмінності в оцінці минулого обох країн;
- практичний: правила, необхідні для орієнтації в країні;
- естетичний: відмінності в стилі життя, одязі тощо;
- етичний: відмінності в нормах поведінки;
- «стереотипний»: стереотипи, що склалися, щодо власної культури та культури іншої країни;
- рефлексивний: особистісні зміни в результаті міжкультурного навчання» [16].

Дещо інша за формою, але аналогічна за суттю таксономія складових частин програми з навчання іноземних мов, або культурних універсалій, у контексті глобального навчання була представлена А. Клівлендом, М. Крейвенем і Н. Денсфелсером у 1979 р., а саме:

- матеріальна культура (їжа, одяг, житло, види транспорту та особисте майно);
- мистецтво, ігри та розваги (форми та види мистецтва, розваг та ігор, стандарти / норми смаку та краси);
- вербальна та невербальна комунікація;
- громадські організації (суспільства / організації, сімейні та родинні стосунки);
- системи суспільного управління (структура та урядові установи, системи заохочення та покарання);
- конфлікти та війни;
- економічна модель (системи торгівлі та обміну, виробництва, власності, праці, рівень життя);
- освіта;
- світогляд (релігія та віросповідання) [72, с. 39].

Так, видається досить логічним кроком включення до програми з вивчення іноземної мови наведених вище компонентів і їхніх похідних, оскільки вони охоплюють усі важливі сторони життя людини в її взаємодії із суспільством. Знання чи незнання культурних універсалій, уміння чи невміння оперувати ними, аналізувати національні подібності та відмінності, зрештою проєктує успіхи чи провали в комунікації з представником іншої культури.

Таким чином, цілком очевидно: складно заперечувати необхідність формування і розвитку соціокультурної компетенції та важливість її ролі як нероздільної складової в комплексній системі викладання іноземних мов в епоху глобалізації всіх сторін життя людського суспільства.

1.2. Поняття «лінгвосоціокультурна компетентність» та огляд методів її розвитку в педагогічній теорії

Реалізація повноцінної міжкультурної взаємодії з представниками інших культурних спільнот, відомої як «діалог культур», що, за визначенням Н. Д. Гальскової, є «безальтернативною філософією світобачення теперішнього та

майбутнього в житті сучасного суспільства» [32, с. 25], можливе лише за умови розвитку міжкультурної комунікативної компетентності під час навчання іноземних мов. Це передбачає досягнення такої якості мовної особистості, яка дозволить виходити за межі власної культури і набувати рис посередника між культурами, не втрачаючи власної культурної ідентичності.

У цьому контексті В. В. Сафонова [90, с. 12] конкретизує мету вивчення іноземних мов як можливість здійснювати діалог культур, перетворюючи «мовний бар'єр у джерело взаємного збагачення культур та широкого діалогу». Вона підкреслює, що під «діалогом культур» слід розуміти усвідомлення рідної культури і культур інших країн, мова яких вивчається.

С. Г. Тер-Мінасова [90, с. 8-10] вважає, що для досягнення ефективного спілкування між представниками різних культур недостатньо просто подолати мовний бар'єр, оскільки для цього також необхідно подолати культурний бар'єр.

Наголосимо на факті, що ідея про важливість паралельного вивчення мови та культури виникла ще в XIX столітті в межах, так званих, прямих методів вивчення мов, де наголошувалося на тому, що кожна мова відображає різне світобачення та різну систему понять і цінностей представників інших лінгвокультур. Із цим необхідно ознайомлювати тих, хто вивчає мову. Паралельне освоєння мови та культури досліджувалося багатьма зарубіжними вченими першої половини XX століття: Ш. Швейцер, Е. Сімон, О. Єсперсен, Ч. Хендшин.

У 80-х роках XX століття, у зв'язку з виникненням нової парадигми практичного використання знань про національно-культурну специфіку суспільства в навчальному процесі вивчення іноземних мов, виникають нові предмети (зокрема, країнознавство, лінгвокраїнознавство, лінгвокультурологія тощо).

Наприкінці 90-х років XX століття, вчені Н. Ф. Бориско, С. Ю. Ніколаєва, Л. П. Рудакова, Л. П. Смелякова, С. Г. Тер-Мінасова почали досліджувати можливості взаємопов'язаного вивчення мови та культури.

На початку XXI століття, із запровадженням компетентнісного підходу до навчання, проблему взаємодії мови та культури стали розглядати як формування конкретних компетенцій. Згідно зі сучасною концепцією мовної освіти, суб'єкти

навчання повинні розвивати кілька компетентностей: мовленнєву, (лінгво)соціокультурну, мовну (лінгвістичну) і навчально-стратегічну [22, с. 84].

Поняття «соціокультурна компетенція» розглядається у працях наступних дослідників: Н. Ф. Бориско, Н. Д. Гальскова, С. Ю. Ніколаєва, Л. П. Рудакова, В. В. Сафонова, О. Б. Тарнопольський, Г. С. Тер-Мінасова, як один із показників готовності особистості до міжкультурної комунікації.

Зазначимо, що соціокультурна компетенція розглядається як здатність особистості засвоювати культурологічні, лінгвокраїнознавчі, соціокультурні і міжкультурні знання та використовувати їх для досягнення своїх цілей у іншомовному спілкуванні. Отже, основною метою є ознайомлення суб'єктів навчання іноземних мов та культур з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і формування в них навичок користування елементами соціокультурного контексту для правильного сприйняття мовлення відносно носіїв мови.

У праці В. В. Сафонові [61, с. 15] соціокультурну компетенцію визначено як сукупність соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної компетенцій. З свого боку, В. В. Сафонова виокремлює компоненти соціокультурної компетенції, а зокрема: загальнокультурний, країнознавчо-маркований, культурознавчий, лінгвокультурознавчий, соціолінгвістичний і соціальний, що визначають зміст цієї компетенції як сукупність знань, навичок, умінь, а також певних здібностей та якостей.

У структурі соціокультурної компетенції Н. Ф. Бориско, розрізняє країнознавчі та соціокультурні знання (наприклад, історія, географія, політика, економіка, література, мистецтво тощо), соціолінгвістичні знання (важливі для успішної комунікації особливості мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови), міжкультурні знання й уміння, а також відповідні навички і вміння.

На наш погляд, не зовсім зрозуміле є включення соціокультурного елемента до структури соціокультурної компетенції. Терміни, використані для позначення обох понять, не віддзеркалюють специфіки гіперо-гіпономічних відносин, в яких знаходяться ці поняття. Можна припустити, що потреба у виокремленні цих елементів один від одного та уточнення всіх аспектів, які розглядає соціокультурна

компетенція як готовність та здатність особистості до міжкультурного спілкування, призвела до трансформації терміна «соціокультурна компетенція/компетентність» у новий термін — «лінгвосоціокультурна компетентність»(ЛСК).

Показово, що ЛСК має функціонувати як у безпосередньому, так і в опосередкованому іншомовному міжкультурному спілкуванні, забезпечуючи взаєморозуміння представників різних культурних спільнот [28, с. 425].

ЛСК визначається як складний і багатокомпонентний феномен, що включає соціолінгвістичну компетентність, соціокультурну компетентність та соціальну компетентність, розглядані як сукупність знань, навичок і вмінь, а також готовності до повноцінної участі в міжкультурній комунікації [28, с. 425-432].

Розглянемо детальніше компоненти, які входять до складу ЛСК. Отже, соціолінгвістична компетентність – це частина ЛСК, яка означає здатність особистості обирати, використовувати та розуміти мовні та мовленнєві засоби іншомовного спілкування з національно-культурною специфікою, враховуючи контекст, ситуацію та стиль спілкування [28, с. 425]. Соціокультурна компетентність – це здатність особистості здобувати культурологічні, лінгвокраїнознавчі, соціокультурні та міжкультурні знання і використовувати їх для успішної міжкультурної взаємодії [28, с. 429]. А третім компонентом ЛСК є соціальна компетентність, яку визначають як здатність особистості взаємодіяти з представниками інших лінгвокультур в певних життєвих ситуаціях, наприклад, орієнтація, управління та вирішення можливих непорозумінь [28, с. 430]. До знань і вмінь цієї компетентності відносять:

- знання культурно-специфічних правил і норм спілкування та їх використання;
- розуміння ритуалів і стандартизованих моделей поведінки, а також вміння користуватися ними.

Згідно з Програмою [20] з англійської мови для вищих навчальних закладів, метою формування лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСК) у студентів, які вивчають англійську мову як першу іноземну, є виконання наступних завдань:

I. Забезпечити набуття ЗНАНЬ:

- щодо традицій та культури Великої Британії та США в контексті вивчених тем;
- стилю життя англійців (американців), їхніми цінностями та стилем поведінки.

II. Розвивати ВМІННЯ:

- Використовувати знання соціокультурної специфіки (щодо традицій та культури Великої Британії та США) відповідно до тем курсу;
- Розуміти соціокультурну специфіку країн англомовного світу, зображену в тексті;
- Спілкуватися адекватно на професійні та позапрофесійні теми.

III. Викликати ОБІЗНАНІСТЬ, ЗДАТНІСТЬ і ГОТОВНІСТЬ:

- Забезпечити обізнаність студентів щодо різних традицій та типів поведінки представників країн англомовного світу;
- Розвивати здатність до розуміння представників англомовних країн та їхньої культури;
- Заохочувати готовність студентів досліджувати різні сфери життя (політичну, соціальну, культурну, приватну) представників країн англомовного світу.

Важливо зазначити, що до ключових елементів, які мають бути враховані під час формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх філологів, відносяться також *невербальні засоби комунікації*. У широкому сенсі, під невербальними засобами комунікації розуміють значущі рухи людини, такі як *жести, міміка, пантоміміка, зміни особистого простору, дистанції, голосові варіації*, а також статичні елементи, такі як одяг, зачіска, аксесуари, прикраси, татування тощо. Вони представляють собою невербальну поведінку, яка виражає психічні стани, ставлення до партнера та ситуації спілкування в цілому.

У дослідженнях багатьох вчених, зокрема у статтях С. Г. Тер-Мінасової [91, с. 95], висвітлено особливості використання окремих засобів комунікації у процесі обміну інформацією. Згідно з цими даними, 7% інформації передається за допомогою мовних засобів, 38% – фонетичного оформлення мовлення (інтонація,

тон, тембр і т. д.), 55% – невербальних засобів комунікації (міміка, жести, рухи тіла тощо). Таким чином, у процесі спілкування лише 7% інформації передається мовними засобами, а більшість смислового навантаження несуть особливості невербальної поведінки.

Виявляється, що невербальні засоби комунікації становлять невід’ємну частину комунікативного процесу, причому їх смислове навантаження іноді перевищує інформативність вербальних засобів [62; 87]. Зазначається, що роль невербального коду у спілкуванні настільки важлива, що в лінгвістичній науковій літературі висловлюється твердження, що невербальні засоби комунікації вбудовані у вербальний компонент, а вербальний компонент органічно входить у невербальну сферу спілкування як щось первісне [25].

Водночас, аналіз Програми з англійської мови для вищих навчальних закладів [57] свідчить, що на сьогоднішній день не існує чіткого розподілу в оволодінні майбутніми філологами знаннями, навичками та уміннями розуміти невербальні засоби комунікації, а також готовністю адекватно їх інтерпретувати чи використовувати, незалежно від курсу навчання або виду мовленнєвої діяльності. Деталізація вмінь, необхідних для розуміння невербальних засобів комунікації в письмових текстах, а також вмінь використання невербальних засобів комунікації в різних видах мовленнєвої діяльності, відсутня. У таблиці 1 наведено загальні вимоги Програми щодо курсів навчання, що стосуються невербальних засобів комунікації як частини лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСК), так і як окремого її елемента [25].

Таблиця 1. Вимоги Програми, які стосуються навчання невербальних засобів комунікації, як окремого елемента чи в межах лінгвосоціокультурної компетентності.

Курси навчання	Загальні вимоги	Вимоги за видами мовленнєвої діяльності
1 [25; с.41 – 57]	1) Утворення лінгвосоціокультурної компетентності та	1) аудіювання: не конкретизовано; 2) говоріння:

	<p>ознайомлення студентів із різноманітними традиціями та поведінковими особливостями англійців;</p> <p>2) Здійснення отримання базових знань щодо основних типів інформації;</p> <p>3) Розвиток умінь ефективно взаємодіяти у тематично знайомих ситуаціях;</p> <p>4) Формування вміння розрізняти соціокультурні особливості англомовного світу в тексті.</p>	<p>а) використовувати форми ввічливості у привітаннях і звертаннях;</p> <p>б) давати прості інструкції.</p> <p>3) читання: не конкретизовано;</p> <p>4) письмо: формувати вміння описувати людей, події</p>
<p>2 [25; с. 59—75]</p>	<p>1) надати інформацію щодо традицій та культури Великої Британії, відповідну вивченим темам;</p> <p>2) розвивати вміння застосовувати ці знання у взаємодії.</p>	<p>1) аудіювання: не конкретизовано;</p> <p>2) говоріння: не конкретизовано;</p> <p>3) читання: не конкретизовано;</p> <p>4) письмо: не конкретизовано</p>
<p>3 [25; с. 76—90]</p>	<p>1) передавати</p>	<p>1) аудіювання:</p>

	<p>інформацію про стиль життя англійців, їхні цінності та стиль поведінки;</p> <p>2) розвивати вміння застосовувати знання соціокультурної специфіки в межах теми курсу.</p>	<p>розвивати вміння поєднувати лінгвістичні, паралінгвістичні (інтонацію та наголос) та нелінгвістичні (жести) засоби;</p> <p>2) говоріння: не конкретизовано;</p> <p>3) читання: не конкретизовано;</p> <p>4) письмо: не конкретизовано</p>
<p>4 [25; с. 91 – 101]</p>	<p>1) розвивати вміння розуміти представників англійських країн, їхню культуру та бажання досліджувати різні сфери життя англійців;</p> <p>2) вдосконалювати навички адекватного спілкування на професійні та поза професійні теми.</p>	<p>1) аудіювання: ідентифікувати приховане ставлення співрозмовників одне до одного та відношення між ними;</p> <p>2) говоріння: не конкретизовано;</p> <p>3) читання: ідентифікувати дрібні деталі; розвивати вміння характеризувати персонажів;</p>

		розвивати вміння, які стосуються паралінгвістичних характеристик; 4) письмо: не конкретизовано
--	--	---

У програмі зазначається важливість формування ЛСК узагальнено, тоді як завдання, що стосуються невербальних засобів комунікації і повинні виконуватися в контексті різних видів мовленнєвої діяльності, практично не уточнюються. Навички розуміння та використання невербальних засобів комунікації визначаються в програмі лише опосередковано в загальному переліку завдань і цілей курсу. Вміння, пов'язані з розумінням та застосуванням невербальних засобів комунікації, сформульовані в програмі тільки для аудіювання студентів 2-го курсу мовних спеціальностей, коли відзначається важливість навчання студентів «поєднувати лінгвістичні, паралінгвістичні (інтонація та наголос) та нелінгвістичні (жести) засоби» [57, с. 82].

Отже, настає необхідність приділити увагу проблемі формування ЛСК у майбутніх філологів під час навчання читання. Зокрема, навчання студентів вищих мовних навчальних закладів розумінню невербальних засобів комунікації в англійськомовних художніх творах вимагає виділення знань, навичок і вмінь в цьому контексті. Загалом, це може бути представлено так:

I. Знання:

- 1) Розпізнавання різних типів невербальних засобів комунікації;
- 2) Розуміння специфіки їхнього використання в англійськомовному тексті;
- 3) Розуміння функцій невербальних засобів комунікації.

II. Навички та вміння:

- 1) Ідентифікація невербальних засобів комунікації в літературних творах;
- 2) Аналіз окремих та груп невербальних засобів комунікації в контексті;

3) Розуміння функцій невербальних засобів комунікації для відтворення конкретних ситуацій спілкування, в яких вони використовуються;

4) Розуміння соціокультурного змісту, який несуть невербальні засоби комунікації в тексті;

5) Загальне розуміння атмосфери англомовного твору через декодування інформації, переданої невербальними засобами комунікації.

III. Обізнаність, здатність та готовність:

1) Знання студентами різних невербальних засобів комунікації в поведінці представників англомовного світу;

2) Здатність розуміти невербальні засоби комунікації, використовувані представниками англомовних країн, та їхню культуру;

3) Готовність студентів досліджувати особливості мовної репрезентації невербальних засобів комунікації в англомовних творах.

Отже, навчання розуміння невербальних засобів комунікації визначено як обов'язковий етап формування лінгвосоціокультурної компетентності. Для подальших досліджень можливе уточнення труднощів навчання цього елемента серед студентів мовних вищих навчальних закладів.

1.3. Методичні принципи формування міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови

Поняття «принцип» є одним із основоположних у методиці навчання іноземних мов. Саме тому воно набуло широкого висвітлення в роботах багатьох відомих дослідників [61, 65]. Аналіз цих та інших праць дає нам змогу стверджувати, що вчені дійшли певної згоди щодо його трактування. Під принципом заведено розуміти основне і вихідне положення якоїсь теорії, методу, науки, що приймається як аксіома. У сукупності принципи визначають вимоги до рівня оволодіння дисципліни, що вивчається, та її окремих компонентів. Методичні принципи відносяться безпосередньо до методики викладання іноземних мов.

Однак необхідно зауважити, що в роботах авторів спостерігається термінологічна тавтологія при позначенні методичних принципів, схожих за своїм дидактичним наповненням. Зокрема, у працях В. В. Сафонові [61], Н. Ф. Бориско

[28], М. Байрама [69] присутній принцип «білінгвального навчання», згідно з яким у навчальному процесі можна використовувати дві мови – рідну та ту, що вивчається, – для кращого оволодіння культурою країни мови, що вивчається. У роботі С. Ю. Ніколаєвої [56] цей самий за своїм наповненням принцип уже називається «принцип культурно-зв'язаного взаємовивчення іноземної та рідної мов». Або принцип «діалогу культур» і принцип «емпатичного ставлення до учасників міжкультурного спілкування». Деякі принципи співвивчення мови і культури реалізуються в межах певної освітньої моделі й не можуть бути повністю перенесені в інші контексти. Зокрема, принцип «культурної варіативності», який розроблено у рамках концепції мовної полікультурної освіти, мета якої показати культурне розмаїття досліджуваної культурної спільноти. Для формування міжкультурної компетенції учнів цей принцип має бути видозмінений і перетворений на принцип, згідно з яким учні бачили б не «розмаїття рівних культур», а протиставлення однієї культури іншій. Або принцип етнографічного підходу може бути реалізований в умовах імерсії, коли учні перебувають безпосередньо в країні, мова якої вивчається. Під час формування міжкультурної компетенції в умовах, коли зіткнення учнів із мовою та культурою обмежується уроком іноземної мови, цей принцип не може бути реалізований повною мірою [19].

До таких принципів належать: принцип діалогу культур, принцип домінування проблемних завдань, принцип навчання проблемних завдань, принцип білінгвального навчання, принцип культурної варіативності. Розглянемо докладніше зміст кожного принципу.

1) Принцип діалогу культур.

Перш ніж перейти безпосередньо до опису принципу, розглянемо сутність «діалог культур». У науковій літературі, особливо останнім часом, використання цього терміна стало надзвичайно популярним. Однак за надмірною популярністю поступово втрачається споконвічний зміст одного з найважливіших для педагогіки поняття. Ґрунтуючись на аналізі філософських праць, присвячених проблемі взаємовідносин між культурами, їх взаємовпливу і взаємозбагаченні [5, 18-19], низка дослідників стверджують, що «діалог культур» – це філософія взаємовідносин між культурами в сучасних полікультурних спільнотах. Культурна дискримінація та

культурна агресія, що процвітають у сучасних полікультурних спільнотах, чітко свідчать про те, що діалог культур є міфом, на жаль, аж ніяк не практикою спілкування. Тому для того, щоб «діалог культур» із філософії (теоретичної ідеї) перейшов у процес (практичне втілення ідеї на практиці), він має виступати однією з основних цілей спілкування між людьми і як результат однією з основних цілей освіти.

Будучи провідною соціально-педагогічною метою загальної та професійної освіти, що вже відображено в соціально-педагогічних принципах, діалог культур, як філософія і процес спілкування може бути досягнутий за допомогою вивчення іноземної мови. У мовній педагогіці навчання ІМ і культури на основі принципу діалогу культур і цивілізацій [61] вказує на :

- необхідність аналізу автентичного і частково-автентичного культурознавчого матеріалу з метою його використання в якості дидактичного наповнення під час моделювання навчальних програм з ІМ за принципом розширення кола культур, що вивчаються, від етнічних / суперетнічних, соціальних субкультур до геополітично маркованих регіонально-континентальних культур, до цивілізаційних пластів та їх відображення у світовій культурі;

- орієнтування на розвиток у учнів загальнопланетарного мислення, формування таких важливих якостей, як культурної неупередженості, емпатії, толерантності, готовності до спілкування в іншопольтурному середовищі, мовленнєвого та соціокультурного такту тощо;

- створення методичних моделей, що сприяють формуванню білінгвальної соціокультурної компетенції, що включає: усвідомлення кожним учнем себе як культурно-історичного суб'єкта, який є представником і носієм одночасно кількох типів культур (етнічної, соціальної, професійної, гендерної, релігійної тощо);

- контрастивно-зіставне співвивчення рідної та досліджуваної культур у контексті їх безпосереднього та опосередкованого історико-культурного взаємовпливу;

- створення соціально-педагогічних і методичних умов для підготовки учнів до виконання ролі суб'єкта діалогу культур або культурного посередника у ситуаціях міжкультурного спілкування [61].

2) Принцип домінування проблемних культурознавчих завдань.

Процес формування міжкультурної компетенції буде ефективним тільки тоді, коли ті, хто навчається, не тільки опановують матеріал, що вивчається, але головне, на його основі опановують стратегії формування та постійного підвищення міжкультурної компетенції. Ці стратегії відіграватимуть першочергову роль під час вивчення будь-якої іншої культури або контактів з її представниками.

Тому під час осмислення культури особливе значення матиме не тільки безпосередньо матеріал, а й те, як учні / студенти оволодіватимуть ним. Принцип домінування проблемних культурознавчих завдань, запропонований В. В. Сафоновою [61], спрямований на створення такої моделі культурознавчої освіти за допомогою ІМ, на основі якої учні в процесі розв'язування культурознавчих завдань, що поступово ускладнюються, вірогідно, мали б можливість:

- збирати, систематизувати, узагальнювати та інтерпретувати культурознавчу інформацію;
- оволодівати стратегіями культурознавчого пошуку та способами інтерпретації культур;
- розвивати полікультурну комунікативну компетенцію, що допомагає їм орієнтуватися в порівнюваних типах культур і цивілізацій, що вивчаються, і співвіднесених із ними комунікативних нормах, у стратегіях соціокультурного пошуку в абсолютно незнайомих культурних спільнотах, у виборі культурно прийнятних форм взаємодії з людьми в умовах сучасного міжкультурного спілкування, а також у знаходженні способів виходу із соціокультурних способів виходу із соціокультурних комунікативних глухих кутів, що виникають у ситуаціях;
- формувати і поглиблювати уявлення не тільки про специфічні відмінності у культурах, а й про їхні спільні риси в загальнопланетарному

сенсі, загальнопланетарному ядрі сучасного багатовимірного полікультурного світу;

- опанувати стратегії культурної самоосвіти;
- брати участь у творчих роботах культурознавчого та комунікативно-пізнавального характеру [61].

Відбір проблемних культурознавчих завдань необхідно проводити з урахуванням рівня когнітивної, мовної, мовленнєвої та соціокультурної складності, виходячи з вікових психологічних характеристик учнів, а також рівня їхнього полікультурного та білінгвального розвитку.

Особливої важливості набуває соціально-педагогічний аспект проблемних завдань. Вони мають готувати учнів до виконання ролі суб'єктів діалогу культур (на рівні вишівської та післявузівської освіти), які усвідомлюють свою відповідальність у глобальних загальнолюдських процесах.

3) Принцип білінгвального навчання.

Як справедливо зазначає Н. Ф. Бориско, у науковій літературі вчені не дійшли єдиної думки щодо використання рідної мови на уроках ІМ. Одні вважають, що використання лише іноземної мови призведе до якнайшвидшого формування іншомовної комунікативної компетенції. Інші, навпаки, закликають за розумне використання рідної мови на уроках ІМ.

У цьому дослідженні ми стверджуємо, що під час навчання культури рідну мову не просто можна, але навіть необхідно використовувати. Це, насамперед, зумовлено тим, що під час формування міжкультурної компетенції одночасно реалізуються чотири аспекти мети навчання ІМ:

- навчальний (знайомство і вміння інтерпретувати певні явища і факти порівнюваних культур, формування обізнаності про варіативність МОВ та поведінки представників культури в різних соціальних і культурних контекстах, особливості функціонування мови в країнах ІМ та у світі; умінь збирати, систематизувати й опрацьовувати різні види культурознавчої інформації) види культурознавчої інформації);
- виховний (формування у учнів світогляду, ідейної переконаності, моральності, патріотизму, емпатії до представників інших

країн і культур, усвідомлення того, що кожна культура повинна розглядатися й оцінюватися з позиції її власної системи цінностей);

- освітній (набуття знань про культуру країн мови, що вивчається, включно з основними патернами спілкування);
- розвиваючий (розвиток комунікативної культури та соціокультурної освіченості учнів, що дають змогу брати участь у міжкультурному спілкуванні іншою мовою в соціально-побутовій, соціокультурній та навчально-професійній сферах; навчання основ етики дискусійного спілкування іншою мовою під час обговорення культури, стилів і способу життя людей у спільнотах, що вивчаються) [28].

Відсутність можливості використовувати рідну мову може призвести до нерозуміння, непорозуміння, помилкової інтерпретації досліджуваних фактів і реалій культури.

4. Принцип культурної варіативності.

Принцип культурної варіативності був запропонований Н. Ф. Бориском [28] і полягає у поданні інформації про культурне розмаїття культурного співтовариства, що вивчається, у країні іноземної мови. Він виявляється під час розроблення соціокультурного наповнення НМК з ІМ, програм з ММ і при відборі культурознавчого матеріалу для навчальних цілей. Основна спрямованість цього принципу – ознайомлення учнів з варіантами видів культур за кожного конкретного типу культури. Зокрема, якщо етнічна приналежність виступає як тип культури, видами цього типу можуть виступати культури європейських народів, афроамериканців, мексиканців, азіатів, корінних індіанців, переселенців із тихоокеанських островів та інших етнічних груп.

Розробляючи концепцію мовної полікультурної освіти, Н. Ф. Бориско стверджував, що під час вивчення багатокультурності країни мови, що вивчається, студенти мають отримати можливість ознайомитися і з аналогічною інформацією про культурне розмаїття за кожним досліджуваним аспектом культури в рідній країні. Це дасть їм змогу побачити не тільки відмінності, але, головне, подібності між власною культурою (індивідуально характерною для кожного учня) і культурою, що вивчається, та своєю чергою, сприятиме розширенню соціокультурного

простору за межі політичних кордонів рідної країни. Враховуючи об'єднання людей по усьому світу на основі спільної культури (за кожним аспектом самовизначення особистості: етнічним, соціальним, гендерним, професійним, релігійним тощо), а також усвідомлюючи свою роль, значущість і відповідальність у глобальних загальнолюдських процесах, студенти розвиватимуть, так зване, своє загальнопланетарне мислення.

Автор також стверджує, що культурна варіативність може і повинна бути представлена на різних рівнях та етапах навчання ММ. Наприклад, з початкового етапу вивчення ММ учні можуть познайомитися не з одним варіантом, а з варіативністю і різноманітністю варіантів «привітання» залежно від соціального та культурного контексту (між друзями, між викладачем і студентом, між незнайомими дорослими тощо).

Показово, що як навчальний посібник для високого рівня володіння мовою, у якому б спостерігалось впровадження принципу культурної варіативності, може слугувати посібник з культурознавства США для мовного вишу (Н. Ф. Борисков) і серія електронних посібників із країнознавства англійських країн (Н. Ф. Бориско, М. М. Євстигнєєв, Д. М. Грицьков). У посібнику з культурознавства США, наприклад, під час вивчення теми «Мови США» учні отримують можливість ознайомитися з широким спектром лінгвістичного розмаїття США, починаючи з мовної варіативності американського варіанта англійської мови (афроамериканська говірка) і закінчуючи іншими мовами, широко використовуваними під час комунікації в певних ситуаціях (іспанською, японською, азійськими мовами, німецькою, українською).

Це дослідження проводиться в рамках концепції мовної полікультурної освіти [24], тому принцип культурного розмаїття відіграє величезну роль у навчанні студентів міжкультурного спілкування, а точніше відмінностей у нормах міжкультурного спілкування в рамках однієї культурної спільноти залежно від типу культури: соціального класу, етнічної приналежності, віку, гендеру тощо.

Виділені останнім часом принципи формування міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови, безсумнівно, означають значний прорив у теорії

та методиці навчання іноземних мов. Описані в цьому розділі принципи навчання культури дали змогу вирішити цілу низку дидактичних і методичних завдань:

- формування цілісного уявлення про культуру і народ країни ІМ;
- уникнення побудови помилкових стереотипів і узагальнень про представників культур, що вивчаються;
- добір тематичного наповнення культурознавчого збагачення засобами ІМ;
- співвивчення культур країн рідної та ІМ з метою формування загальнопланетарного мислення;
- формування соціокультурних стратегій, що дають змогу учням використовувати досвід спілкування та використання мови в нових ситуаціях міжкультурної комунікації з представниками інших країн і культур, а також таких, що дають змогу тим, хто навчається, розв'язувати неминучі культурні конфлікти, що виникають під час міжкультурного спілкування;
- використання ІЯ як одного з численних інструментів соціокультурної освіти.

Окреслені вище чотири принципи формування міжкультурної компетенції учнів / студентів створюють досить вагомий дидактичний базис для підготовки здобувачів до міжкультурної комунікації. Однак при зверненні до питання добору змісту навчання принципу культурної варіативності явно не достатньо для дидактичного вирішення питання розроблення навчальних матеріалів, спрямованих на формування міжкультурної компетенції учнів.

Для побудови моделі формування міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови в даному дослідженні нами пропонується додатковий принцип формування міжкультурної компетенції – принцип культурної опозиції. Зупинимося на ньому докладніше.

5. Принцип культурної опозиції.

У низці досліджень вченими порушувалося питання про необхідність використання інформації про культурний конфлікт або таку, що містить культурний конфлікт, з метою повного розуміння учнями культурного явища, що вивчається.

Під культурним конфліктом у цьому контексті розуміють відмінність у системі знань, цінностей і норм представників різних культурних груп. У різних вчених ідея необхідності вивчення явища на межі культур отримала різну реалізацію на практиці. Так, у М. М. Бахтіна і В. С. Біблера [4, 18-19] вона знайшла відображення в принципі діалогу культур: повне розуміння однієї культури може прийти тільки при її зіставленні та порівнянні з іншою. Пізніше цей принцип з філософії перейшов у методику навчання іноземних мов і перетворився на методичний принцип навчання культури країни мова, якої вивчається [61, 69], відображаючи специфіку іноземної мови як предмета.

В емпіричних дослідженнях вчені А. Л. Бердичевський [16] і Н. Ф. Бориско [25] показали, що аспект культурного самовизначення особистості (етнічний, мовний, соціальний, гендерний тощо) актуалізується виключно в ситуаціях культурного конфлікту. В іншому разі цей аспект для людини є невидимим.

У низці методичних праць, присвячених критеріям добору змісту соціокультурного компонента навчання ІМ, автори також позначають «відмінності» або «контраст» між рідною і досліджуваною культурами одним із критеріїв [54-55]. Слід підкреслити, що розвиток емпатії та толерантності до «іншого», а також формування навичок виходити з культурних конфліктів неможливі без вивчення цих конфліктів і занурення учнів у конфліктні ситуації. У зв'язку з цим пропонується нами принцип культурної опозиції трактується як один з основних методичних принципів формування міжкультурної компетенції. Він виявляється під час розроблення культурного наповнення НМК з ММ, програм з ММ і при відборі культурознавчого матеріалу для навчальних цілей. Основна його спрямованість – занурення студентів у ситуації, коли їхні знання, відносини, думки, судження будуть відрізнятися від знань, відносин, думок і суджень представників досліджуваної культури. На основі цього матеріалу через проблемні завдання учні зможуть формувати вміння, які в своїй сукупності складають міжкультурну компетенцію.

У певному сенсі пропонується нами принцип культурної опозиції уточнює і доповнює принцип культурної варіативності [5]. Важливо не просто підібрати матеріал про різні культурні групи (за обговорюваними аспектами), але й підібрати матеріал із культурними відмінностями і на його основі формувати міжкультурну

компетенцію, що включає такі компоненти, як емпатію та неупередженість, відкритість і готовність до різноманітності.

Також необхідно зазначити, що пропонований принцип культурної опозиції не суперечить принципу діалогу культур. Принцип культурної опозиції використовується під час відбору змісту навчання, який має включати матеріал про відмінності між явищами різних культур. Згідно з принципом діалогу культур навчання цих відмінностей будуватиметься не на оціночному протиставленні на кшталт «добре» або «погано», а з повагою і прийняттям відмінностей іншого.

Таким чином, пропонований методичний принцип формування міжкультурної компетенції – принцип культурної опозиції – уточнює і додає ширші за своїм дидактико-методичним наповненням принципи навчання культури і створює дидактичні умови для формування міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови.

Окреслені методичні засади формування міжкультурної компетенції можуть також бути вибудовані в ієрархічній залежності один від одного. Принципи культурного розмаїття та культурної опозиції будуть принципами одного рівня, оскільки вони реалізуються під час відбору змісту навчання. Принципи білінгвального навчання, домінування проблемних культурознавчих завдань і діалогу культур будуть вже принципами іншого рівня, бо вони розкривають безпосередньо методику навчання мови з метою формування міжкультурної компетенції.

Висновки до розділу 1

З метою створення ефективної методики формування у студентів в англomовному читанні на заняттях країнознавства, у межах першого розділу було визначено теоретичні передумови для подальшої практичної розробки зазначеної компетентності.

Отже, лінгвосоціокультурна компетентність це комплекс умінь, знань та навичок, необхідних для успішного міжкультурного взаємодії. Зазначена система включає мовні і позамовні аспекти комунікації, допомагаючи подолати труднощі, пов'язані з різницею в мовах та культурах різних націй.

Під час вивчення теоретичних праць методистів стало очевидним, що лінгвосоціокультурна компетентність є складним та багатогранним явищем, об'єднуючи ключові компетентності: культурознавча, лінгвокраїнознавча, лінгвістична, соціокультурна, соціальна, лінгвокультурознавча, соціолінгвістична та країнознавча. Досягнутий високий рівень лінгвосоціокультурної компетентності стає ключовим фактором для успішного міжкультурного спілкування.

Важливим аспектом є також необхідність уточнення та покращення викладання невербальних засобів комунікації у процесі формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх фахівців-філологів. Програма визначає важливість цього аспекту, але не достатньо конкретизує завдань та навичок, пов'язаних з невербальною комунікацією, що, очевидно, впливає на ефективність навчання.

Уточнення завдань та визначення конкретних вмінь студентів у розумінні невербальних засобів комунікації в англomовних художніх творах може сприяти покращенню якості навчання. Необхідність у розвитку обізнаності, здатності та готовності студентів до дослідження різних аспектів невербальної комунікації підкреслює важливість цього елемента у формуванні компетентності.

Далі слід акцентувати увагу на специфічних труднощах, з якими стикаються студенти під час навчання цього елемента, для подальшого покращення педагогічного процесу. Аналіз інших аспектів навчання може допомогти виявити

потреби та забезпечити більш ефективну інтеграцію невербальних засобів комунікації в загальний курс.

РОЗДІЛ II. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДРУГОГО РОКУ НАВЧАННЯ.

2.1. Цілі та мета формування лінгвосоціокультурної компетентності

Лінгвосоціокультурна компетентність стає все більш важливою у сучасному світі, де глобалізація зробила міжкультурну комунікацію надзвичайною потребою. Ця компетентність охоплює не лише вміння володіти мовою, але й розуміння культурних особливостей та соціальних норм різних національностей. Мета формування ЛСК у студентів полягає в підготовці їх до ефективної взаємодії в різноманітних міжкультурних середовищах.

Вчена Т. М. Фоменко виділяє такі цілі формування лінгвосоціокультурної компетентності:

- Розвиток мовних навичок: Основна мета – навчити студентів володіти мовою на рівні, який дозволить їм ефективно спілкуватися з представниками інших культур.
- Розуміння культурних відмінностей: Студенти повинні розуміти культурні норми, традиції та цінності різних народів, щоб уникнути непорозумінь та конфліктів.
- Сприйняття соціальних контекстів: Важливо, щоб студенти розуміли соціальні норми та вимоги, які визначають спосіб спілкування в різних культурних середовищах.
- Розвиток толерантності: Формування ЛСК сприяє розвитку толерантності та поваги до інших культур, що є ключовим для побудови гармонійних міжнаціональних відносин.
- Підготовка до міжнародної співпраці: Вивчення міжкультурної комунікації допомагає студентам підготуватися до успішної співпраці з представниками інших країн у різних сферах життя.
- Збагачення особистого досвіду: Формування ЛСК дозволяє студентам поглибити свої знання про різноманітні культури та мови світу, що збагачує їхній особистий і професійний розвиток.

– Підвищення конкурентоспроможності: Володіння ЛСК стає важливим конкурентним перевагою на ринку праці, оскільки дозволяє студентам ефективно працювати в міжнародних командах.

– Сприяння міжнародному розумінню та миру: Розуміння та повага до культурних та мовних різниць є важливими складовими для побудови миру та гармонії у світі [65].

Формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів – це складний та багатогранний процес, спрямований на підготовку молодого покоління до життя в міжкультурному світі. Однак, враховуючи важливість цього аспекту в сучасному світі, цілі формування ЛСК є вельми доцільними та актуальними для сучасної освітньої системи.

Щодо мети формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів, зазначимо, що вона полягає в підготовці їх до успішного взаємодії та спілкування в різноманітних культурних та мовних середовищах. Головним вектором є розвиток у студентів набору знань, вмінь та навичок, які дозволять їм ефективно взаємодіяти з представниками інших культур, розуміти та поважати їхні традиції, цінності та способи життя. Це включає не лише володіння мовою на високому рівні, але й розуміння соціокультурних аспектів комунікації, усвідомлення різниці в міжкультурних нюансах, адаптацію до нових культурних середовищ та вміння працювати в міжнародних командних групах [49].

Також мета полягає в сприянні розвитку їх особистості як майбутніх професіоналів та громадян світу. Це включає в себе розширення їх світогляду, розвиток відкритості до різноманітності культур та усвідомлення важливості міжкультурного взаєморозуміння для побудови гармонійних міжнародних відносин. Крім того, метою є формування в студентів глибокого розуміння власної культурної ідентичності, що допомагає їм зберігати свої корені та відчувати себе комфортно у різних культурних середовищах [52].

Отже, важливою метою є підготовка студентів до професійної діяльності в умовах глобалізації. У сучасному світі багато галузей вимагають вільного володіння мовами та культурними навичками для успішної роботи з партнерами та клієнтами з усього світу. Тому метою є також надання студентам конкурентних переваг на

ринку праці через їхню готовність до міжкультурного спілкування та пристосування до різних культурних контекстів.

2.2. Етапи формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів

У сучасному світі, де глобалізація швидко набирає обертів, важливість лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів набуває особливого значення. Цей концепт охоплює комплекс знань, умінь і навичок, які дозволяють ефективно спілкуватися та взаємодіяти з представниками різних культур, а також розуміти та адаптуватися до різноманітних культурних контекстів. Етапи формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів були розроблені дослідниками та педагогами, які працюють у галузі мовної освіти та культурології. Ця концепція може бути результатом колективної роботи груп науковців та педагогів, які вивчають процеси навчання та визначають кращі практики формування компетентності в цій сфері. Такі етапи можуть базуватися на наукових дослідженнях, експериментах у навчальних закладах, а також на педагогічному досвіді та кращих практиках викладання мов та культур.

Як стверджує, Н. Ф. Бориско, формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів включає кілька ключових етапів, кожен з яких є важливим у процесі їхнього професійного та особистісного розвитку.

1. Вивчення мови. На цьому етапі студенти занурюються в навчання мови через різноманітні види діяльності, такі як аудіювання, читання, письмо та говоріння. Здобувачі вивчають не лише основи граматики та лексику, а й вправляються у застосуванні мовних навичок у реальних ситуаціях спілкування, наприклад, рольові ігри або діалоги з носіями мови.

2. Вивчення культури.

На цьому етапі студенти досліджують культурні аспекти країн, мову яких вони вивчають, а також дізнаються про історію, традиції, звичаї та особливості життя цих

країн. Це допомагає краще розуміти контекст, у якому використовується мова, і відчувати себе комфортно в різних культурних середовищах.

3. Міжкультурне спілкування. На цьому етапі студенти мають можливість застосовувати свої знання та навички у реальних ситуаціях спілкування з представниками інших культур. Вони можуть брати участь у міжнародних проектах, обмінних програмах або відвідувати країни, мову яких вони вивчають, для отримання практичного досвіду спілкування з носіями мови.

4. Академічна діяльність. На завершальному етапі студенти використовують свої знання та вміння у професійній сфері, такій як написання дипломних робіт, статей або участь у міжнародних конференціях. Вони можуть спілкуватися з колегами з інших країн, публікувати статті іноземними мовами чи брати участь у проектах з міжнародного співробітництва. [27].

У процесі формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів вищих навчальних закладів важливо враховувати різноманітні аспекти мови, культури та міжкультурного спілкування. Цей процес включає не лише вивчення мови із акцентом на культурні особливості, а й практичне застосування отриманих знань у реальних ситуаціях. Мета формування лінгвосоціокультурної компетентності полягає в підготовці студентів до успішного міжкультурного спілкування та праці у різних культурних середовищах [27]. Цей процес сприяє розвитку професійних та особистісних якостей студентів і сприяє інтелектуальному зростанню та успіхам майбутніх фахівців у міжнародній спільноті.

2.3. Розробка планів-конспектів для формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів-філологів 2-го курсу

Формування лінгвосоціокультурної компетентності є однією з ключових завдань в процесі навчання студентів-філологів. Ця компетентність передбачає не лише володіння мовними навичками, але й розумінням культурних особливостей, соціальних норм та цінностей різних країн. З урахуванням того, що сучасний світ стає все більш глобалізованим, важливою стає не лише знання мови, а й уміння ефективно спілкуватися з представниками різних культурних середовищ.

У межах навчальної програми студентів-філологів на 2 курсі, та на базі силабусу «Лінгвокультурологія» ми розробили та представили 5 планів-конспектів, спрямованих на формування лінгвосоціокультурної компетентності у студентів-філологів другого курсу. Представлені далі вправи було розроблено з урахуванням потреб сучасного освітнього процесу та відповідно до вимог сучасного міжкультурного спілкування.

Практичне заняття №1

Тема практичного заняття: **“British National Identity: Understanding Cultural Symbols and Linguistic Realities”**

Мета:

- Ознайомити студентів з основними символами та аспектами національної ідентичності Великої Британії.
- Розкрити роль мови у формуванні національної свідомості та ідентичності.
- Сприяти розвитку лінгвосоціокультурної компетентності студентів.

Етапи практичного заняття:

<p>1. Вступне слово (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пояснення теми заняття та її актуальності. – Надати студентам глосарій ключових фраз та слів, що стосуються цієї теми, у вигляді роздаткового матеріалу (Додаток А). – Визначення основних цілей та завдань заняття. 	<p>Good afternoon, dear students!</p> <p>Today we are going to have a lesson on "British National Identity" – a topic that is very relevant and interesting, especially for those who are interested in the culture and history of the UK.</p> <p>The purpose of this lesson is to explore the main aspects of the UK's national identity and to look at the various symbols, traditions and characteristics of each of its components: England, Scotland, Wales and Northern Ireland. We will also look at language aspects, which are an important part of</p>
--	--

	<p>national identity, and explore the peculiarities of English behaviour in different communication situations.</p> <p>During the lesson, we will study the symbolism of flags and other national symbols of each country, as well as the importance of language in shaping national identity and understanding cultural realities.</p> <p>The main aims of this lesson will be to broaden our knowledge of British culture and identity, develop cultural competence and the ability to analyse and understand cultural realities.</p> <p>Let this lesson be interesting and informative for all of us!</p>
<p>2. Презентація “Symbols and national identity” (40 хвилин):</p> <p>– Огляд та пояснення прапорів та національних символів Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії.</p> <p>– Обговорення їхнього значення та впливу на формування національної ідентичності. Після короткої передмови вчитель демонструє презентацію та відео до теми та також пропонує для закріплення переглянутого матеріалу вправ.</p> <p>Презентації:</p>	<p>Today we will start our workshop with an overview and explanation of the flags and national symbols of the United Kingdom. Each of the countries – England, Scotland, Wales and Northern Ireland – has its own unique symbols that reflect its history, traditions and cultural heritage.</p> <p>Let’s take a look at the flags of each country first. The flag of England is known for its red and white colours and the famous St George’s Cross, which is a symbol of the English Christian heritage. Scotland uses a blue and white flag with</p>

<p>1) <u>National Emblems of the United Kingdom - ppt download (slideplayer.com)</u></p> <p>2) <u>National symbols PPT (slideshare.net)</u></p> <p>Відео:</p> <p>3) <u>The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland ArtArsDJ HomeStudio (youtube.com)</u></p> <p>Роздатковий матеріал:</p> <p>4) <u>The symbolic blooms of Britain: secrets of our national flowers Funny How Flowers Do That</u></p>	<p>the cross of St Andrew, known as the ‘soldier's cross’. Wales uses a flag with a red dragon. And Northern Ireland has a flag that includes a red ice cross on a white cloth, symbolising St Patrick.</p> <p>These symbols have deep historical significance and influence the formation of national identity. They are important elements of the cultural heritage of each country and are preserved as symbols of national pride and unity.</p> <p>I would also suggest that you consolidate what you have learned from the video with some exercises.</p> <p><i>Exercise 1. Put true or false in the sentences.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. The Union Jack consists of three colors: red, white, and blue. (<i>True</i>) 2. The national flower of England is the rose. (<i>True</i>) 3. The Loch Ness Monster is a mythical creature found in Wales. (<i>False</i>) 4. The official language spoken in all regions of the UK is English. (<i>True</i>) 5. The Big Ben clock tower is located in Manchester. (<i>False</i>) 6. Fish and chips is a traditional British dish. (<i>True</i>) 7. The Beatles originated from Scotland. (<i>False</i>)
---	--

8. Rugby is the national sport of England. (*False*)

9. The Tower of London is primarily a residential building. (*False*)

10. The royal family resides in Buckingham Palace. (*True*)

11. The Welsh flag features a dragon. (*True*)

12. The Scottish flag is also known as the Saltire or St. Andrew's Cross. (*True*)

13. The Union Jack combines the flags of England, Scotland, and Wales. (*True*)

14. The British flag is commonly referred to as the Red Dragon. (*False*)

15. The Northern Irish flag features a shamrock. (*True*)

Exercise 2. Check your understanding: multiple choice. Choose the best answer to these questions.

1. Which symbol is associated with the city of London and is one of the main tourist attractions?

a) Big Ben

b) The London Eye●

c) British Museum

d) Tower Bridge

2. Which symbol represents the historical residence of British monarchs,

is a symbol of royalty and is used during royal events?

- a) Big Ben
- b) British Museum
- c) Tower Bridge
- r) Buckingham Palace ●

3. Which symbol is associated with the celebration of the New Year in Scotland and includes traditional performances, fire displays and festive events?

- a) Big Ben
- b) Elves and gnomes ●
- b) Bridge over the Seine River
- r) Hyde Park East London

4. Which symbol is known for its vast territory, as a national park and cultural symbol of British history and nature?

- a) Stonehenge
- b) Big Ben
- c) Tower Bridge
- r) Lake District ●

5. Which symbol is the symbol of the British monetary system and is associated with the financial centre of London?

- a) The flag of Great Britain
- b) Tower Bridge
- b) Five pound note ●
- r) Big Ben

6. *Which symbol is known for its eccentricity and the traditional holding of the annual carnival that takes place in the city of Nottingham?*

- a) Hyde Park East London
- б) The coconut palm tree
- в) Carnival in Nottingham ●
- г) Tower Bridge

7. *Which symbol is associated with the phenomenon of British consent and is known for its emblematic red telephone boxes?*

- a) Big Ben
- б) The Royal Guards
- в) Red telephone box ●
- г) The London Eye

8. *What symbol is the national emblematic flower of England?*

- a) Tulip
- б) Rose ●
- в) Hyacinth
- г) Trinitaria

9. *Which symbol is associated with the holiday of St. Valentine and is a symbol of love and romance?*

- a) The pink elephant
- б) A heart ●
- в) Angel wings
- г) Paper swans

10. Which symbol is associated with traditional British cuisine and is known for its emblematic taste?

- a) A baby
- б) British pie ●
- в) Sandwich
- г) Scone

11. What symbol is associated with the legendary London taxi, which is often black and yellow in colour?

- a) Routemaster bus
- б) Double-decker ●
- в) The London Eye
- г) Red telephone box

12. Which symbol is associated with the Royal Guard standing outside Buckingham Palace?

- a) Big Ben
- б) Tower Bridge ●
- в) The British flag
- г) Victorian costume

13. Which symbol is the main attraction in Trafalgar Square in London?

- a) The statue of Victoria
- б) The statue of Eros ●
- в) Monument to Winston Churchill
- г) The Fountain of Diana

14. Which symbol is associated with

the traditional British gargle often consumed at Christmas?

- a) Christmas pudding ●
- б) Meat pie
- c) Black tea
- г) Meat pastes

15. What symbol is associated with Buckingham Palace, the residence of the British royal family?

- a) The royal crown
- б) The leopard
- в) Lion
- г) The royal throne ●

16. Which symbol is associated with the famous London market where you can buy everything from clothes to souvenirs?

- a) Black market
- б) Camden Market
- в) Portobello Road ●
- г) Covent Garden

17. Which symbol is the main emblematic drink of Britain and is often drunk with milk or sugar?

- a) Gin
- б) Rum
- c) Whisky
- г) Black tea ●

18. Which symbol is associated with the region of Wales and is used as the national emblem?

	<p>a) Roses</p> <p>б) The red dragon ●</p> <p>в) Hot peppers</p> <p>г) Bay leaf</p> <p><i>19. Which symbol is associated with a large fraternity that is officially based in London and has a long history?</i></p> <p>a) London Bridge</p> <p>б) The flag of Great Britain</p> <p>в) Bridge over the Seine River</p> <p>г) Big Ben ●</p> <p><i>20. Which symbol is associated with traditional British tea culture and is revered as an emblematic drink?</i></p> <p>a) Iris cream</p> <p>б) Vodka</p> <p>с) Black tea ●</p> <p>г) Vermouth</p>
<p>3. Аналіз мовних аспектів (15хвилин):</p> <p>– Розгляд особливостей мовного складу Великої Британії.</p> <p>– Вивчення національної приналежності британців та їхніх лінгвістичних особливостей.</p> <p>– Обговорення впливу мови на формування культурної свідомості.</p>	<p>Now we will look at the analysis of language aspects in the context of the UK. This topic is very interesting and important for understanding the national identity and cultural characteristics of the British.</p> <p>Let's start with an overview of the language composition of the UK. The UK consists of four main countries: England, Scotland, Wales and Northern Ireland. Each of these countries has its own</p>

linguistic tradition and history, which influences the development of speech and language practice of its inhabitants.

Further study of the nationality of the British and their linguistic characteristics will give us a better understanding of how language affects cultural consciousness. The British can identify themselves as English, Scottish, Welsh or Irish depending on their geographical origin and cultural traditions. These identities are reflected in language use, accent, expression and even in the use of slang and dialects.

Discussing the influence of language on the formation of cultural consciousness is a key part of our discussion. Language is an important element of cultural heritage that influences lifestyles, values, traditions and worldviews. Understanding this influence will help us to better appreciate the importance of language in shaping cultural and national identity.

Questions for discussion:

1) What are some of the accents in different parts of the UK that you know? Does an accent affect the way we hear and understand language?

2) What language traditions are

	<p>characteristic of each of the countries of the UK? Are they similar or different?</p> <p>3) What cultural and historical events have influenced the development of speech in each country? How is this reflected in modern language practice?</p> <p>4) What words or expressions are unique to each of the countries of the UK? Do they have cultural or historical significance?</p> <p>These questions will help us to broaden our understanding of linguistic aspects and their impact on the cultural identity of the UK.</p> <p>Feel free to share your thoughts and observations and ask questions. Let's explore these aspects together and make our workshop more fruitful and interactive!</p>
<p>4. Групова дискусія «Особливості поведінки англійців» (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Розділення студентів на групи для обговорення та аналізу випадків поведінки англійців у різних ситуаціях спілкування. – Порівняння зі своїм культурним досвідом та висвітлення різниць у сприйнятті та реакції на певні ситуації. 	<p>And now we will have an interesting group discussion on the topic “Peculiarities of English behaviour”. We will divide into several groups to discuss and analyse specific cases of English behaviour in different communication situations. Each group will be given a case to discuss and highlight the features they notice.</p> <p>After the discussion, you will</p>

<p>– Розглянуті питання дозволять студентам краще зрозуміти культурні особливості та менталітет англійців, а також їх вплив на суспільні взаємини та поведінку у різних ситуаціях.</p>	<p>compare your cultural experience with the observations and conclusions made by your group. This will help us to better understand the differences in perceptions and reactions to certain situations, as well as deepen our understanding of English culture and mentality.</p> <p>So, let's break into groups and begin our discussion. Please keep an open mind and actively participate in the discussion!</p> <p>The following important points are highlighted for discussion in the context of English behaviour:</p> <p>Communication style: How the English communicate in various situations, formal and informal, including polite greetings, farewells, expressions of gratitude, and the use of common expressions and phrases.</p> <p>Rules of Politeness: Specific behaviour in public places, at work, and in educational institutions. Includes rules of order, respect for other people's space, and polite forms of addressing and reacting to various life situations.</p> <p>Cultural traditions and holidays: What holidays and traditions are popular in the UK, how they are celebrated, what customs accompany different holidays.</p> <p>Behaviour in public places: How</p>
--	--

	<p>the British behave in public places such as restaurants, shops, transport, etc. Discussing rules of behaviour, etiquette and cultural sensitivities.</p> <p>Attitudes towards work and lifestyle: How English people relate to work, business and leisure. Discussion of work customs, life rhythm, priorities and values.</p>
<p>5. Підсумкове обговорення та висновки (5 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Узагальнення важливих висновків та вражень, отриманих під час практичного заняття.</i> – <i>Звернення до значення розуміння культурних аспектів та мовної ідентичності для подальшого професійного та особистісного розвитку.</i> 	<p>Today’s lesson was intense and interesting, and now we will summarise the main conclusions and address the significance of the knowledge gained for your further development.</p> <p><i>Summary of important conclusions and impressions:</i> During our class, we have looked at different aspects of the UK’s national identity, including flags, national symbols, language and behaviour. We learnt about the importance of these elements in shaping cultural and linguistic identity.</p> <p><i>Addressing meaning:</i> Understanding cultural aspects and linguistic identity is important for your future professional and personal development. This knowledge will help you to better understand people from other cultures, improve international communication and</p>

	<p>develop cultural competence, which is an important aspect in today's world.</p> <p>I would like to encourage you to continue to deepen your knowledge in this area and apply it in your future educational and professional activities.</p> <p>Thank you for your active participation and interest in the topic of today's lesson. I look forward to your questions and suggestions. I wish you success in your further education and development!</p>
--	--

У висновку до практичного заняття “British National Identity: Understanding Cultural Symbols and Linguistic Realities” можна зазначити, що учасники отримали важливі знання про національну ідентичність Великої Британії, включаючи її культурні символи та лінгвістичні реалії. Практичне заняття допомогло зрозуміти, як ці аспекти впливають на міжкультурне спілкування та взаєморозуміння. Учасники також отримали поглиблене уявлення про різноманітність англійської мови та її варіантів у різних регіонах Великої Британії, що сприятиме їхньому подальшому навчанню та міжкультурним дослідженням.

Практичне заняття №2

Тема. **The UK Geography**

Мета:

- Ознайомити студентів з основними географічними характеристиками Великої Британії.
- Розкрити значення географії для розуміння культурних, соціальних та економічних аспектів країни.
- Залучити студентів до дослідницької роботи та обговорення важливих питань, пов'язаних з географією Великої Британії.

Етапи:

<p>1. Вступне слово (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пояснення теми практичного заняття та її актуальності. – Надати студентам глоссарій ключових фраз та слів, що стосуються даної теми, у вигляді роздаткового матеріалу (Додаток Б). – Визначення основних цілей та завдань заняття. 	<p>Good afternoon, dear students!</p> <p>Today's lesson is dedicated to the study of geographical aspects of the United Kingdom. This topic is extremely relevant, as the country's geographical location and natural conditions affect many aspects of British life, as well as its cultural, economic and social development.</p> <p>The main objective of our lesson is to review and discuss the key geographical characteristics of the UK, such as its topography, climate, hydrography, vegetation, wildlife, mineral and labour resources. We aim to understand how these factors influence the country's life and development, as well as its interaction with other countries.</p> <p>The main objectives of our lesson will be:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Research and analysis of the geographical features of the UK. 2. Discussion of important aspects of the impact of geography on the country's development. 3. Exploring the importance of understanding geographical aspects for students of the Faculty of Philology.
--	---

	<p>Please take an active part in the discussions and exercises, ask questions and express your opinions. Together we will be able to understand more about the UK and its geographical features.</p> <p>Let's start our exciting journey into the world of British geography!</p>
<p>2. Презентація “The UK Geography” (20 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Огляд географічного положення країни та її кордонів. – Розгляд адміністративного поділу та держав у складі Об'єднаного Королівства. – Підсумовування основних характеристик рельєфу, клімату, рослинності, тваринного світу, морських та мінеральних ресурсів. <p>Презентації:</p> <p>https://docs.google.com/presentation/d/1-eDG7SyE_QL6biJ8fSGY54_eLBv12M5I/edit?usp=sharing&oid=110521222390408665787&rtpof=true&sd=true</p> <p>Відео:</p> <p>United Kingdom (UK) - Geography of the UK (youtube.com)</p> <p>Physical Geography UK (youtube.com)</p>	<p>We will now begin to review the presentation on the geographical characteristics of the UK. This topic is very important for understanding the cultural, economic and natural aspects of this country.</p> <p>First, we will review the geographical location of the UK and its borders. We will look at what countries border the UK and what borders it has with other countries. We will then turn to the administrative division and look at the states that make up the United Kingdom. We will look at the characteristics of each of them and their capitals. The next step will be to summarise the main characteristics of the UK's topography, climate, vegetation, wildlife, marine and mineral resources. We will look at how these aspects affect people's lives, the economy and the natural environment of the country.</p>

	<p>To consolidate the topic, I suggest you take a short quiz (Know Your UK Geography Quiz Britannica).</p> <p>Please feel free to ask questions during the presentation and I will be happy to answer them.</p>
<p>3. Групова робота «Аналіз географічних особливостей» (30 хвилин):</p> <p>Розподіл учнів на групи по 3-4 особи з різними рівнями підготовки та інтересами.</p> <p>Кожна група має провести екскурсію по географічним особливостям Великої Британії, обираючи цікаві та важливі об'єкти. Група обирає аспект географії для дослідження (рельєф, клімат, рослинність, тваринний світ або морські ресурси).</p> <p>Студенти повинні обрати найважливіші та найцікавіші місця для відвідування та підготувати інформацію про них. Надати кожній групі можливість презентувати свою екскурсію решті класу. Кожна група має пояснити вибрані об'єкти, їхню географічну важливість та особливості.</p> <p>Після закінчення екскурсій проведіть обговорення, підкресліть</p>	<p>And now we are going to start an interesting and informative task to explore the geographical features of the UK. I will divide you into groups of 3-4 people.</p> <p>Your group's task will be to conduct a tour of the geographical features of the UK. You will choose the most interesting and important sites to explore.</p> <p>Each group should choose an aspect of geography to investigate, such as landforms, climate, vegetation and wildlife.</p> <p>Give yourself time to research and prepare your field trip. Your goal is to select the most important places to visit and prepare brief information about them.</p> <p>Once prepared, each group will present their tour to the rest of the class. You will explain the sites you have chosen, their geographical importance and features.</p>

<p>важливість та цікавість вибраних місць та особливостей. Запитайте студентів про їхні враження та висновки від екскурсій.</p> <p>Це завдання дозволить учням активно досліджувати географічні аспекти Великої Британії, сприятиме їхньому розвитку як команди та стимулюватиме інтерес до вивчення географії.</p> <p><u>Landscapes – Physical landscapes in the UK - Physical landscapes in the UK - AQA - GCSE Geography Revision - AQA - BBC Bitesize</u></p> <p><u>England's Landforms and Landscape (projectbritain.com)</u></p> <p><u>Climate –State of the UK Climate - Met Office</u></p> <p><u>United Kingdom - Summary Climate Change Knowledge Portal (worldbank.org)</u></p> <p><u>Vegetation – United Kingdom - Flora, Fauna, Ecosystems Britannica</u></p> <p><u>wildlife – Wildlife in United Kingdom - Types of British Animals - A-Z Animals (a-z-animals.com)</u></p>	<p>After the tours, we will have a discussion where you can share your impressions and conclusions from the work you have done. I wish you good luck and fruitful work!</p>
<p>4. Представлення результатів (20 хвилин):</p>	<p>Once the field trips and presentations are completed, each group will have the opportunity to present their</p>

<p>– Представлення кожною групою основних висновків та вражень від дослідження.</p> <p>– Обговорення важливих аспектів географії Великої Британії та їхнього впливу на сучасне життя.</p>	<p>findings to the class. Each presentation should include the main findings and impressions of the research. Students can cite interesting facts, important discoveries and observations about the geographical features of the UK.</p> <p>Each presentation will be followed by a discussion that will highlight important aspects of British geography and their impact on modern life. Students can discuss how geographical features affect the economy, culture, social aspects and other areas of life in the country.</p>
<p>5. Підсумкове обговорення та висновки (10 хвилин):</p> <p>– Узагальнення отриманих знань та вражень.</p> <p>– Висловлення власних думок щодо важливості лінгвосоціокультурної компетентності для майбутніх фахівців у галузі філології.</p>	<p>Okay, let's summarise our lesson.</p> <p>Today we have conducted an interesting study of the geographical features of the UK, and I am sure that each group has gained a lot of useful information about this country. Would you like to share your impressions of the research?</p> <p>Also, I would like to hear your thoughts on the importance of developing linguistic and sociocultural competence for future specialists in the field of philology. Why do you think this competence is so important for us as future linguists? How can it help us in our future professional activities?</p>

	Let's discuss these questions and share our thoughts.
--	---

У підсумку до практичного заняття “The UK Geography” можна відзначити успішне дослідження та обговорення географічних особливостей Великої Британії. Учасники отримали глибше розуміння її географічного положення, адміністративного поділу, рельєфу, клімату, рослинності та інших аспектів. Заняття дозволило студентам дослідити різноманітність географічних умов та ресурсів Великої Британії та їхній вплив на сучасне життя.

Практичне заняття № 3

Тема. “**The UK Political System: Understanding Governance and Power**”

Мета: Поглибити знання студентів про основні етапи історії Великої Британії та їхній вплив на сучасні реалії та культурний контекст.

Етапи роботи:

<p>1. Вступне слово (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пояснення теми практичного заняття та її актуальності. – Надати студентам глоссарій ключових фраз та слів, що стосуються даної теми, у вигляді роздаткового матеріалу (Додаток В). – Визначення основних цілей та завдань практичного заняття. 	<p>Good afternoon, dear students!</p> <p>Today we are going to dive into the fascinating world of the UK political system. The country's political system is known for its multilayered nature, and each layer has its own significance and impact on the lives of its citizens. The topic of our lesson “The Political System of the United Kingdom” is extremely relevant, as it allows us to better understand how the government works and what mechanisms are controlled by the authorities.</p> <p>The main goal of our lesson is to understand in detail the structure and</p>
--	---

	<p>functioning of the UK political system. We will try to uncover the different branches of government, study their powers and interactions, and understand the role of political parties and other important actors in the political process.</p> <p>The objectives of the lesson will be to study the basic concepts of the UK political system, analyse its key institutions and discuss topical issues related to the country's current politics.</p> <p>I invite you to listen carefully, actively participate in the discussions and ask questions. Let's go for new knowledge!</p>
<p>2. Презентація «Система влади та політичний лад Великої Британії» (30 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Огляд загальної характеристики суспільно-політичного ладу країни. – Пояснення системи виконавчої, законодавчої та судової влади. – Аналіз ролі політичних партій та трейд-юніонів у владі. <p>Відео:</p> <p><u>The United Kingdom Through the Ages: Unveiling Centuries of British History (youtube.com)</u></p>	<p>Today we are going to look at the important topic of the UK's system of government and political system. This will allow us to better understand and evaluate the organisation of the political process in this country, which is important for our development as specialists in the field of philology.</p> <p>First, we will review the general characteristics of the UK's socio-political system. We will look at the historical and cultural aspects that have shaped the country's system of government.</p> <p>We will then turn to an explanation of the executive, legislative and judicial</p>

	<p>branches. We will cover their structure and functions, and discuss how they interact with each other to ensure effective governance.</p> <p>In the final part of the presentation, we will analyse the role of political parties and trade unions in the government. We will take a closer look at their functions, their influence on the political process and their relationship with other parts of the government.</p> <p>Have your questions ready and be prepared to actively participate in the discussion. Let's explore these important aspects of the UK political system together!</p>
<p>3. Групова дискусія «Політичні інституції та процеси» (20 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Розділення студентів на групи для обговорення основних аспектів системи влади. – Обговорення впливу політичних партій та інших факторів на рішення влади. 	<p>Today we are going to have a group discussion on Political Institutions and Processes. The aim of our lesson is to look at the main aspects of the UK's system of government and to find out how political parties and other factors influence decision-making in the country.</p> <p>First, we will divide into groups. Each group will be given the task of discussing a specific aspect of the system of government, such as the executive, legislature or judiciary. We will then move on to discuss the influence of political parties and other factors on</p>

	<p>government decisions.</p> <p>Each group will have 10 minutes to discuss. Afterwards, we will share our thoughts and observations in front of the whole class.</p> <p>Feel free to voice your opinions and contribute to the discussion. Group work is a great way to hear different perspectives and learn to understand complex political processes.</p> <p>It's time to start the discussion. I wish you a productive day!</p>
<p>4. Подання результатів групової роботи (20 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Представлення кожною групою основних висновків та вражень від дослідження. – Обговорення важливих аспектів політичного ладу та системи влади. 	<p>We are now moving on to the stage of presenting the results of the group work. Each group will have the opportunity to share their main findings and impressions of the research.</p> <p>Each group will have 3 minutes to present their findings. I ask the representatives of the groups to prepare a short but informative presentation, in which they will be able to highlight the main aspects of the political system and the system of power that were identified during the discussion.</p> <p>After each presentation, we will have the opportunity to discuss the important aspects raised by each group. Please note that this is a time for a free exchange of views and ideas. Feel free to</p>

	<p>ask questions and express your opinions.</p> <p>It's time to get started! I wish you successful presentations and a fruitful discussion.</p> <p>I also suggest you to pass a quiz on how well you have learnt the information you have received(Quiz: How well do you know your British history? Blog findmypast.co.uk).</p>
<p>5. Підсумкове обговорення та висновки (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Узагальнення отриманих знань та вражень. – Висловлення власних думок щодо важливості розуміння політичного ладу для студентів філології. 	<p>During this stage, we will focus on summarising the knowledge and impressions from the lesson. As you have probably already understood, today's lesson was devoted to the study of the political system of the United Kingdom, namely the system of government and political processes.</p> <p>Let's talk about your impressions of this session, what aspects of the UK political system you found most interesting and what you think are most important in this context.</p> <p>I would also like to hear your thoughts on the importance of understanding the political system for students of philology. Do you think that this knowledge can be useful in your future professional life? Why?</p> <p>Let's open the discussion and exchange views. I am open to all of your</p>

	<p>views and I feel that this exchange will help us to better understand and appreciate the importance of this topic.</p> <p>It's time to start the discussion. I look forward to hearing your thoughts and impressions.</p>
--	--

Практичне заняття “The UK Political System” стало важливим кроком у розумінні та аналізі політичної системи Великої Британії для студентів філології. Під час заняття ми детально розглянули основні аспекти суспільно-політичного ладу країни, включаючи структуру виконавчої, законодавчої та судової влади, роль політичних партій та систему виборів.

Учасники практичного заняття отримали можливість зануритися у складну політичну реальність Великої Британії та виявити вплив політичних інститутів на культурний та суспільний контекст країни. Висновки, зроблені під час обговорення, допоможуть студентам краще розуміти політичні процеси у Великобританії та їх взаємозв'язок з іншими аспектами життя країни.

Це заняття стало важливим кроком у формуванні глибокого розуміння політичного ладу Великої Британії та сприятиме подальшому професійному та культурному розвитку учасників.

Практичне заняття №4.

Тема: The UK System of Education

Мета:

- Ознайомити студентів з основними аспектами системи освіти Великої Британії.
- Розглянути вплив фонові лексик та національних реалій на освітні процеси.
- Дослідити особливості перекладу термінів, пов'язаних з британською системою освіти.

Етапи практичного заняття:

<p>1. Вступне слово (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пояснення теми заняття та її актуальності. – Надати студентам глоссарій ключових фраз та слів, що стосуються даної теми, у вигляді роздаткового матеріалу (Додаток Ж). – Визначення основних цілей та завдань заняття. 	<p>Good afternoon, dear students!</p> <p>Today we are gathering to deepen our understanding of the UK education system. This topic is not only interesting and important for our philological studies, but also relevant, as knowledge about the education system of other countries can open up new perspectives and opportunities for us.</p> <p>First of all, I would like to prepare a glossary of key terms and phrases related to the UK education system. This handout (Appendix 5) will be useful to you during our lesson, helping you to better understand and remember new information.</p> <p>So, here are the main objectives of our workshop:</p> <ul style="list-style-type: none"> Introduction to the general characteristics of the UK education system. Examine pre-school, primary, secondary and higher education in the context of the British system. Understanding the different types of universities in the UK and their features. Study the examination system in the UK. Analysing the background
--	--

	<p>vocabulary and national realities associated with the British education system.</p> <p>During our lesson, we will actively discuss these topics, interacting with each other and solving tasks together. I hope that this session will be a useful and informative experience for us.</p> <p>Please refer to the handouts as needed and be prepared to actively participate in our discussion. Let's get started!</p>
<p>2. Презентація “The UK System of Education” (25 хвилин)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Огляд загальної структури освітньої системи Великої Британії. – Розгляд особливостей дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти. – Порівняння типів шкіл та університетів у Великій Британії. <p>Відео: <u>The British Education System Explained (youtube.com)</u></p>	<p>Today we are starting our lesson with a presentation on “The UK System of Education”, where we will take a closer look at the UK education system and its features.</p> <p>First, we will look at the general structure of the UK education system. This will help us understand how it is organised and operates at different levels. Then we will move on to an overview of education at different stages: pre-school, primary, secondary and higher education. This will allow us to deepen our knowledge of the educational process at each of these stages and identify the main features of each level.</p> <p>We will also look at the types of schools and universities in the UK. This</p>

	<p>will allow us to identify the diversity of educational institutions in the country and understand what opportunities are available for students in the UK.</p> <p>The aim of this lesson is to give you a comprehensive understanding of the UK education system and help you compare it with the education system in your home country. This will help you to better understand your options and identify a pathway for further educational development. To consolidate the material, I suggest you do the quiz (British Education System - Quiz (wordwall.net)).</p> <p>Let's start our presentation by exploring the specifics of education in the UK!</p>
<p>3. Групова дискусія «Порівняння систем освіти» (20 хвилин)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Розділення студентів на групи для обговорення основних аспектів системи освіти у Великій Британії та їх порівняння з власною країною. – Обговорення відмінностей та подібностей. <p>Матеріал для дискусії: The UK Education System A Guide to British Schools (sherpa-online.com)</p>	<p>Today we are going to have a group discussion on the topic of “Comparing Education Systems”. The purpose of this discussion is to explore the main aspects of the UK education system and compare them with the education system in our own country.</p> <p>First, let's divide into groups. Each group will be responsible for discussing a particular aspect of the UK education system and comparing it to the same aspect in our country. Pay attention to the</p>

	<p>important differences and similarities between the two systems.</p> <p>We will then discuss the findings and listen to the conclusions of each group. This will help us to gain a broader overview of the education systems and understand how they reflect the characteristics of our countries.</p> <p>Are you ready to get started? Let's divide into groups and start our discussion!</p> <p>Group 1 – Early Years Group 2– Primary Group 3– Secondary Group 4– Further education (FE) Group 5– Higher education (HE)</p>
<p>4. Подання результатів групової роботи (20 хвилин)</p> <p>– Представлення кожною групою основних висновків та вражень від дослідження.</p> <p>– Обговорення важливих аспектів освітньої системи Великої Британії.</p>	<p>Now that we have completed our group discussions, it is time to present the results of our work. Each group will have the opportunity to share the main findings and impressions of the research.</p> <p>In your presentation, please emphasise the most important aspects of the UK education system, such as its structure, features and possible differences from other systems. Draw attention to those aspects that you think are particularly interesting or relevant for our comparison.</p> <p>After each presentation, we will also</p>

	<p>discuss important aspects of the UK education system and possible perspectives for improving our own education system. Be prepared for an open exchange of views and ideas.</p> <p>Let's start with the first group. Please present your findings and impressions from the research.</p>
<p>5. Підсумкове обговорення та висновки (5 хвилин)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Узагальнення отриманих знань та вражень. – Висловлення власних думок щодо важливості розуміння системи освіти для студентів філології. 	<p>Dear students,</p> <p>The final stage of our lesson is a wrap-up discussion and conclusions. Let's look back at what we have learnt today and how it affects our thoughts and understanding.</p> <p>During our discussions, we learnt a lot about the UK education system and compared it to our own. We realised that each system has its own advantages and disadvantages, but it is important to study and understand them in order to improve the educational process.</p> <p>Understanding the education system is very important for philology students. It helps us to better understand our learning opportunities, prepare for future professional careers, and develop critical thinking and analytical skills.</p> <p>Therefore, it is important to continue researching and understanding the educational systems of different</p>

	<p>countries, as well as actively applying the knowledge gained for our own educational and professional growth.</p> <p>I look forward to your questions and comments. Thank you all for your active participation in our lesson and for your valuable contributions to the discussion. I wish you success in your further studies and development!</p>
--	---

Практичне заняття “The UK System of Education” стало важливим кроком у розумінні особливостей та принципів системи освіти Великої Британії для студентів філології. Під час заняття учасники мали можливість ознайомитися з загальною структурою освітньої системи Великої Британії, вивчити особливості дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти, а також порівняти типи шкіл та університетів у цій країні.

Учасники практичного заняття активно обговорюють відмінності та подібності систем освіти Великої Британії та своєї власної країни, висловлюють свої думки щодо важливості розуміння системи освіти для студентів філології.

Завдяки цьому заняття учасники отримали б цінні знання та навички, які сприятимуть їхньому подальшому освітньому й професійному розвитку.

Практичне заняття №5

Назва: **“Exploring British Culture: Traditions, Customs, and Lifestyle”**

Мета:

– Поглибити розуміння студентами основних аспектів британської культури, її традицій та звичаїв.

– Вивчити та обговорити вплив культурних традицій на сучасне життя британців.

– Засвоїти фонову лексику та особливості перекладу аспектів британської культури.

Етапи роботи:

<p>1. Вступне слово (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пояснення теми заняття та її актуальності. – Надати студентам глоссарій ключових фраз та слів, що стосуються даної теми, у вигляді роздаткового матеріалу (Додаток Д). – Визначення основних цілей та завдань. 	<p>Good afternoon, dear students!</p> <p>Today we are going to hold an exciting lesson on “The UK Culture, Customs and Traditions”. This topic is extremely relevant, as it allows us to better understand British culture, its unique traditions and customs that form the identity of this country.</p> <p>The main objective of our lesson is to explore and analyse key aspects of British culture, including its traditions, customs, lifestyle and significance to the local population. We hope that this lesson will help you deepen your understanding of British culture and enrich your knowledge of the cultural diversity of our world.</p> <p>The main objectives of our lesson will be to examine the main aspects of British culture, to identify its key features and to explore the impact of these aspects on contemporary British society. We will also focus on learning the background vocabulary and peculiarities of translating cultural concepts, which will help you in your further research and professional activities.</p> <p>Thank you for your attention, and may this lesson be an interesting and</p>
--	--

	informative experience for all of us!
<p>2. Презентація “British Culture: An Overview” (20 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Огляд загальних аспектів британської культури та її важливих рис. – Пояснення ключових традицій, звичаїв та особливостей британського способу життя. <p>Відео:</p> <p><u>American Appropriates British Culture (youtube.com)</u></p> <p><u>British Customs & Culture England (youtube.com)</u></p> <p>Презентація:</p> <p><u>British Culture Overview PowerPoint Presentation Slides (slidesfinder.com)</u></p>	<p>Today we are going to consider the fascinating topic “British Culture: An Overview”. This topic is extremely relevant as it allows us to better understand British society and its values.</p> <p>The purpose of our presentation is to review the main aspects of British culture and the important features that define its uniqueness. We will look at the key traditions, customs and features of the British way of life to better understand and appreciate the cultural wealth of the UK.</p> <p>During our presentation, we will try to answer the following questions: what values and traditions shape British culture? What are the most famous and characteristic features of the British way of life?</p> <p>Let's discover the fascinating world of British culture together and immerse ourselves in its unique flavour.</p>
<p>3. Групова дискусія “Exploring British Customs and Traditions” (20 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Розділення студентів на групи для обговорення конкретних аспектів британських традицій та звичаїв. – Обговорення важливих аспектів, 	<p>We will now divide into groups, each of which will study a specific aspect of British traditions and customs. During the discussion, we will try to identify important aspects that are reflected in British culture, such as national holidays, food, art, sports, and others.</p>

<p>які відображаються в британській культурі.</p>	<p>The purpose of our discussion is to find out what customs and traditions are most characteristic of the British and how they affect their daily lives and perception of the world. Let's dive into the world of British traditions together and discover their uniqueness and significance.</p> <p>Each group will be responsible for researching a particular aspect of British traditions and customs. For example, one group might research traditional holidays and religious rituals, another group might research culinary practices and national cuisine, another group might research arts and literature, and another group might research sports and leisure activities.</p> <p>In their discussion, each group should focus on how these traditions are shaped, how they reflect the history and cultural characteristics of the UK, and how they influence contemporary British society.</p> <p>We hope that this discussion will help you to better understand British traditions and customs, broaden your knowledge of the cultural context, and be an important step in learning about British culture and its impact on the global community.</p>
---	---

<p>4. Подання результатів групової роботи (20 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Представлення кожною групою основних висновків та вражень від дослідження. – Обговорення важливих аспектів британської культури. 	<p>During this phase of the lesson we have a great opportunity to present the results of our group work on aspects of British culture. Each group will have the opportunity to share the main findings and impressions they have gained from their research.</p> <p>I am very interested to hear your impressions and observations about British culture. Let each group come to the front and present their findings. After each group has presented, we will discuss important aspects of British culture and try to analyse their impact on the modern world.</p> <p>Questions that arise during the discussion will help us to better understand and appreciate this important topic. The openness and active participation of each of you is key to a successful discussion. Let's dive into the world of British culture together and understand it better.</p>
<p>5. Підсумкове обговорення та висновки (10 хвилин):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Узагальнення отриманих знань та вражень. <p>Висловлення власних думок щодо важливості розуміння британської культури для студентів філології.</p>	<p>The final discussion and conclusions are the key moment of our lesson, where we have the opportunity to summarise our knowledge and impressions, as well as to express our own thoughts on the importance of understanding British culture for students of philology.</p>

	<p>During this discussion, I invite each of you to share your main impressions of today's lesson and highlight your personal observations on how this topic can be useful for our speciality.</p> <p>For us, as students of philology, understanding the cultural traditions and customs of other countries is of great importance, as it helps us to better understand literary works, language, and the context in which they were created. It also gives us the opportunity to deepen our intercultural competence and broaden our horizons in the global world.</p> <p>I look forward to hearing your thoughts and impressions during this discussion. Together, let us draw conclusions and understand how important this topic is for our learning and professional development.</p>
--	--

Практичне заняття “Exploring British Culture: Traditions, Customs, and Lifestyle” стало цінним досвідом для учасників у розгляді та розумінні різноманітних аспектів британської культури. Під час заняття ми досліджували різні традиції, звичаї та спосіб життя британців, що дозволило нам глибше пізнати цю культурну спадщину.

Учасники практичного заняття мають можливість детально розглянути різні аспекти британської культури, включаючи її вплив на мову, літературу, мистецтво та суспільство загалом. Обговорення традицій, свят, кухні та інших аспектів культури Великої Британії допомагають краще зрозуміти багатство та різноманіття її культурного спадку.

Цей заняття стало важливим кроком у нашому культурному освітньому шляху та допоміг збагатити наше розуміння британської культури. Його висновки та враження від нього будуть корисними для подальшого вивчення та аналізу культурних феноменів та міжкультурних взаємодій.

2.4. Рекомендації щодо впровадження лінгвосоціокультурного підходу для навчання студентів-філологів 2-го курсу

Упровадження лінгвосоціокультурного підходу у навчання студентів-філологів другого курсу є важливим етапом для їхнього професійному розвитку. Для цього необхідно розробити комплексну стратегію, що враховуватиме особливості цільової аудиторії та завдання підготовки лінгвістичних фахівців.

Однією з ключових рекомендацій є створення спеціалізованого курсу, спрямованого на розвиток лінгвосоціокультурної компетентності. Цей курс може охоплювати теоретичні засади міжкультурної комунікації, вивчення культурних особливостей та мовних нюансів різних англomовних країн. Важливою складовою такого курсу буде практична робота з аутентичними матеріалами, включаючи відео, тексти, аудіозаписи, які допоможуть студентам зануритися в реальні ситуації міжкультурного спілкування [7].

Додатково, рекомендується використовувати інтерактивні методи навчання, серед них: рольові ігри, дебати, групові проекти, ‘learner’s centers’ тощо. Це сприятиме активному залученню студентів до процесу навчання та дозволить їм практикувати отримані знання в реальних ситуаціях.

Також важливою є інтеграція лінгвосоціокультурного підходу у всі аспекти навчального процесу. Наприклад, використання міждисциплінарних підходів у викладанні літератури, лінгвістики та культурології може допомогти студентам отримати більш глибоке розуміння мови та культурних контекстів.

Крім того, важливо створити стимули для самостійної роботи студентів, наприклад, через індивідуальні проекти, дослідницькі завдання або рефлексійні есе. Це сприятиме активному залученню студентів до власного професійного та культурного розвитку [12].

Таким чином, впровадження лінгвосоціокультурного підходу у навчання студентів-філологів другого курсу вимагає комплексного підходу та врахування їхніх потреб та можливостей. Застосування цієї стратегії сприятиме покращенню якості їхньої освіти та підготовки до міжнародного спілкування та професійної діяльності.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі було досліджено процес формування лінгвосоціокультурної компетентності для студентів філологічної спеціальності. Наша основна мета полягала в тому, щоб визначити цілі, етапи та розробити комплекс вправ, необхідних для успішного розвитку цієї компетенції.

Спочатку було ретельно обгрунтовано цілі та мету формування лінгвосоціокультурної компетентності, зосереджуючись на ключових аспектах та визначаючи її значення для майбутніх філологів. Було проведено аналіз теоретичних засад та практичних підходів до цього процесу для того, щоб зрозуміти, як краще підготувати студентів до викликів сучасного світу.

Далі ми охарактеризували етапи формування лінгвосоціокультурної компетентності, починаючи від освоєння основних концепцій та завершуючи практичними вправами і завданнями, спрямованими на розвиток вмінь та навичок. Було визначено ключові кроки, які допоможуть студентам ефективно вивчати та засвоювати мовну та культурну інформацію.

У цьому розділі також були вказані рекомендації стосовно впровадження лінгвосоціокультурного підходу, націлені на забезпечення ефективності та результативності процесу навчання студентів, які обирають філологію як галузь своєї освіти, а саме:

- інтеграція культурних аспектів у навчальні програми: івібрати елементи міжкультурної комунікації, літератури та історії в програми курсів з англійської мови
- використання автентичних матеріалів: залучати реальні тексти, відеоматеріали, аудіозаписи з різноманітних культурних джерел.
- проєктна робота та групові завдання: запровадження проєктів, досліджень та групових завдань, які вимагають співпраці та взаємодії студентів.
- активне залучення до дискусій і дебатів: стимулювання обговорень на теми культурного та соціального характеру.

– мультимедійні технології: використання інтерактивних технологій та онлайн-ресурсів.

Представлені рекомендації мають на меті стимулювати активне та ефективне використання лінгвосціокультурного підходу в процесі навчання англійської мови, що сприятиме глибокому розумінню мови та культурного контексту, а також розвитку міжкультурної компетентності серед студентів.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було ретельно проаналізовано лінгвосоціокультурний підхід до викладання англійської мови, посилаючись на актуальні теоретичні матеріали та практичний досвід їх застосування. Основною метою дослідження було доведення ефективності лінгвосоціокультурного підходу у викладанні англійської мови для студентів філологічних спеціальностей, а також визначення його потенціалу для розвитку інтеркультурної комунікативної компетенції студентів-второкурсників.

На першому етапі дослідження нами було проаналізовано досвід практичного використання лінгвосоціокультурного підходу в навчанні англійської мови на основі опрацьованих теоретичних джерел. Цей аналіз дозволив виявити ключові аспекти та методи, які використовуються в практиці для успішного застосування цього підходу.

Далі в роботі була проведена характеристика сутності лінгвосоціокультурного підходу та обґрунтовано його місце в сучасному освітньому процесі. Визначено, що він спрямований на поєднання мовної, соціальної та культурної складових навчання; це сприяє його важливості у контексті розвитку міжкультурної компетентності та мовної грамотності.

Третім етапом було окреслено можливі вектори застосування досліджуваного підходу під час вивчення англійської мови. Зокрема, виявлено можливості використання лінгвосоціокультурного підходу у підготовці та проведенні навчальних заходів, які сприяють активному вивченню мови та її соціокультурного контексту.

Четвертий етап дослідження передбачав розробку планів-конспектів практичних занять для студентів-філологів 2 курсу з дисципліни «Лінгвокраїнознавство англійської мови», що базується на лінгвосоціокультурному підході до викладання англійської мови. Запропонований матеріал спрямований на розвиток мовних навичок та розуміння культурних особливостей мови через практичне застосування.

Насамкінець, на основі отриманих результатів були сформульовані методичні рекомендації щодо застосування лінгвосоціокультурного підходу в навчальному

процесі для студентів філологічних спеціальностей. Ці рекомендації орієнтовані на оптимізацію викладання та забезпечення максимальної ефективності у навчанні студентів, підвищення рівня їхньої мовної та культурної компетентності.

Результати дослідження свідчать про те, що впровадження лінгвосоціокультурного підходу сприятиме покращенню рівня засвоєння англійської мови студентами, а також матиме позитивний вплив на розширення їх культурного та мовного багатства, формуватиме навички міжкультурної комунікації та сприятиме глибокому розумінню культурних відмінностей.

Узагальнюючи дослідження, можна стверджувати, що лінгвосоціокультурний підхід є ефективним сучасним інструментом у викладанні англійської мови студентам філологічної спеціальності, який не лише діє на підвищення рівня мовної компетентності здобувачів, а й формує у студентів ключові навички для успішної взаємодії у міжнародному середовищі та стимулює їх саморозвиток.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Азімов Е. Г., Щукін. А. М. Словник методичних термінів. Теорія та практика викладання мов : словник / Київ: Видавництво української мови, 1999. 443 с.
2. Арванітопуло Е. Г. Проектна методика навчання англійської мови на старшому ступені ліцею : автореферат дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2006. 20 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 256 с.
4. Бахтін М. М. Проблема змісту, матеріалу і форми в словесній художній творчості. *Художня література*, 1975. № 9. С. 13-42.
5. Бахтін М. М. Проблема тексту в лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках. *Мистецтво*, 1986. № 7. С. 3-13.
6. Безвін Ю. Г. Проблема формування лінгвосоціокультурної компетентності в навчанні читання. Іноземна мова професійного спрямування як складова підготовки дипломатів та фахівців у сфері зовнішніх відносин / за ред. В. Г. Ціватий та Н. А. Шпак. ДАУ при МЗС України, 2013. С. 164-166.
7. Безвін Ю. Г. Лінгвометодичні особливості електронних статей-новин у формуванні соціокультурної компетентності особистості. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Т. 52. 2015. С. 79-83.
8. Безвін Ю. Г. Психолого-педагогічні передумови формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Т.10, № 54. 2015. С. 3-10.
9. Безвін Ю. Г. Роль критичного мислення у процесі формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови: науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки. Вип. 4, т. 2, 2015. С. 3-7.
1. Безвін Ю. Г. Експериментальна перевірка ефективності методики формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної роботи. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Педагогіка та психологія*. Вип. 25, 2016. С. 55-66.

2. Безвін Ю. Г. Культурознавчий аспект у формуванні соціокультурної компетентності майбутніх викладачів англійської мови. Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі / за ред. С. Б. Кузікова, І. М. Щербакова, Н. О. Пасічник. СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. С. 197-201.
3. Безвін Ю. Г. Культурознавчий аспект у формуванні соціокультурної компетентності особистості майбутніх викладачів англійської мови на основі рівневого підходу. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання.* Вип. 53, 2016. С. 49-52.
4. Безвін Ю. Г. Система вправ для формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами інформаційно-дослідницького проекту. *Іноземні мови.* № 3, 2016. С. 36-41.
5. Безвін Ю. Г. Формування соціокультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у контексті науково-педагогічних досліджень. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Вип. 61, 2016. С. 171-174.
6. Безвін Ю. Г., Подосиннікова Г. І. *Controversial Issues: Forming Communicative Competence through Project Work.* СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 120 с.
7. Бердичевський А. Л. Сучасні тенденції в навчання іноземної мови у Європі. URL: <http://www.learning-russian.gramota.ru>. (Дата звернення 18.12.2023)
17. Береза В. О. Критичне мислення: психологічні й методичні передумови його формування в майбутніх філологів у рамках інтенсивного навчання іноземних мов. *Вісник Черкаського університету*, вип. 191. 2010. С. 8-14.
18. Біблер В. С. Культура. Діалог культур: досвід визначення. *Зап. філософії*, № 6. 1989. С. 126-137.
19. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англійськомовних публіцистичних текстів: дис....канд. філол. н.: 01.02.04 / Київський національний лінгвістичний ун-т, 2006. 20 с.
20. Бігич О. Б. Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до використання комп'ютерних засобів. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*, вип. 63, 2009. С. 16-20.

21. Бігич О. Б., Борецька Г. Е., Бориско Н. Ф., Гапонова С. В., Майєр Н. В., та Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Ленвіт, 2013. С. 68-128.

22. Бігич О. Б., Волошинова М. М., Васильєва Е. В., Глазунов М. С., Коробейнікова Т. І., Майєр Н. В., Ярошенко О. В. Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу: за результатами науковометодичних досліджень. Видавничий центр Київського національного лінгвістичного ун-т, 2014. С. 108-114.

23. Білоцерківська Н. Г. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис...кандид / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2009. 150 с.

24. Богданов В. В. Мовленнєве спілкування. Прагматичні та семантичні аспекти. Вид-во ЛДУ, 1990. С. 28-36.

25. Бориско Н. Ф. Завдання мовної міжкультурної підготовки сучасного вчителя іноземних мов. Мова, культура і освіта в сучасному світі: збірник наукових праць до 90-річчя доктора філологічних наук, професора, 2015. 168 с.

26. Бориско Н. Ф. Концепція навчально-методичного комплексу для практичної мовної підготовки вчителів німецької мови (на матеріалі інтенсивного навчання). Вид. Центр КДЛУ, 1999. С. 149-189.

27. Бориско Н. Ф., Шукліна, С. І. Методика формування іншомовної лінгво-соціокультурної компетентності. Іноземні мови, 2016. № 3. С. 15-24.

28. Бориско Н. Ф. Проблеми міжкультурної комунікації та підготовка перекладачів. Науково-методичний журнал «Іноземні мови», 2015. № 3. С. 15-24.

29. Богданов В. В. Мовленнєве спілкування. Прагматичні та семантичні аспекти. Вид-во ЛДУ, 1990. С. 173-182.

30. Британ Ю. В. Формування професійно орієнтованої читацької компетенції в майбутніх викладачів англійської мови засобами Інтернет-ресурсів: дис. ... канд. філол. наук: 16.02.14 / Київський національний лінгвістичний ун-т, 2014. 314 с.

31. Гальскова Н. Д. Освіта в галузі іноземних мов: нові виклики та пріоритети. Іноземні мови в школі, № 5. 2008. С. 2-7.

32. Гапонова С. В. Комплекси вправ для формування іншомовної компетенції у переглядовому читанні інформаційних газетних статей. *Іноземні мови*, № 1. 2008. С. 3-7.

33. Горелов І. Н. Невербальні компоненти комунікації. Книгарня «ЛІБРОКОМ», 2009. 128 с.

34. Глазунов М. С. Формування англомовної компетентності в писемному мовленні майбутніх учителів з використанням веб-технологій : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 20.06.16 / Київський національний лінгвістичний ун-т, 2016. 216 с.

35. Голуб І. Ю. Формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетенції у процесі вивчення німецької мови після англійської : автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 08.01.10 / Київський національний лінгвістичний ун-т, 2010. 316 с.

36. Гордєєва А. Й. Навчання старшокласників загальноосвітньої школи обговорення проблем англійською мовою у процесі міжкультурного спілкування: дис... канд. Київський національний лінгвістичний університет, 2004. 286 с.

37. Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Літературознавчий словник-довідник / ред. Теремко В. І., ВЦ «Академія», 2007. 46 с.

38. Дімова Л. С. Відбір та організація лінгвокраїнознавчої лексики для навчання студентів мовних вузів спілкування в суспільно-побутовій сфері : автореф. дис... канд.: 20.00.02 / Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського, 1996. 336 с.

39. Зєня Л. Я. Навчання іноземних мов у старшій професійній школі: лекційно-практичний курс. *Видавництво Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов*, 2008. С. 24-115.

40. Івашньова С. В. Організаційно-педагогічні засади вдосконалення методичної компетентності вчителів іноземної мови початкової школи : автореф. дис... канд.: 25.01.10 / Університет менеджменту освіти НАПН України, 2010. 64 с.

41. Ісак С. І. Відбір та організація навчального матеріалу для формування лінгвокраїнознавчої компетенції у студентів I-II курсів мовного вищого навчального закладу. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Педагогіка та психологія*, 2003. № 3. С. 33-38.

42. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур : автореф. дис. ... канд. / Житомирський державний ун-т імені І. Франка, 2005. 20 с.

43. Каменєва Т. М. Методика навчання майбутніх менеджерів ділового писемного спілкування англійською мовою з використанням електронного підручника : автореф. дис. канд. / Київський національний лінгвістичний ун-т, 2009. 20 с.

44. Касаткіна О. В. Психолого-педагогічні основи розвитку комунікативної компетентності студентів (на прикладі вивчення англійської мови) : автореф. дис. канд. / Прикарпатський національний ун-т імені В. Стефаника, 2007. 20 с.

45. Кіршова О. В. Методика підготовки магістрантів створювати професійно орієнтовані проекти на основі німецькомовних текстів : канд. дис. / Київський національний лінгвістичний університет, 2008. 20 с.

46. Кіян Л. В. Дослідження проблеми когнітивних здібностей як складової комунікативної компетентності особистості. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*, 2013. Т. 18, № 4. С. 129-135.

47. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів. Видавництво «Плеяди», 2008. 200 с.

48. Лабінська Б. І. Методика другої іноземної мови: теорія та практика. Чернівці : Чернівецький національний ун-т, 2017. 300 с.

49. Майєр Н. В. Вимоги до сучасного викладача іноземних мов вищого навчального закладу. *Іноземні мови*. 2013. № 3. С. 28-36.

50. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних та лінгвістичних університетів. Ленвіт, 2013. 400 с.

51. Ніколаєва С. Ю. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр». Ленвіт, 2011. 172 с.

52. Михайличенко О. В. Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання. СумДПУ, 2011. 88 с.

53. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11-18.

54. Ніколаєва С. Ю. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): проект. Нова книга, 2001. 8 с.

55. Подосиннікова Г. І., Безвін, Ю. Г. Використання методу проектів для формування професійно-педагогічної компетенції у студентів вищих навчальних закладів. *Іноземні мови*. 2006. № 1. С. 30-37.

56. Рибінська Ю. А. Теоретичні і методологічні засади професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів. Астон, 2013. 144 с.

57. Рудакова Л. П. Навчання студентів розуміння соціокультурної інформації при читанні англомовної художньої літератури у вищих мовних навчальних закладах. *КНЛУ*, 2004. 115 с.

58. Сафонова В. В. Культурознавство у системі сучасної мовної освіти. *Іноземна мова у школі*. 2001. № 3. С. 17-23.

59. Серякова І. І. Соматикон англомовних дискурсивних практик. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2012. 72 с.

60. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. Видавництво Дніпропетровського університету економіки і права, 2005. 97 с.

61. Трикашна Ю. І. Формування соціокультурної компетенції у майбутніх філологів з використанням автентичного художнього фільму. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. № 111. С. 346-348.

62. Фоменко Т. М. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2014. № 42. С. 149-156.

63. Цибка В. В. Робоча програма навчальної дисципліни – Культура усного та писемного мовлення першої іноземної мови (спец. 8.010103 Філологія. Мова та література (англійська та друга іноземна мова)). Вид. центр КНЛУ, 2012. С. 44-128.

64. Becket G., Slater T. The Project Framework: a tool for language, content and skills integration. *ELT Journal*. 2005. Vol. 59, No. 2. P. 108-116.

65. Bezvin I. G. The Problem of Developing Socio-Cultural Competence of Future University Teachers of English in Reading News Articles on the Internet News Sites Using Project work. *Science and Education a New Dimension, Pedagogy and Psychology*. 2014. Vol. 19. P. 7-9.
66. Byram M. Cultural Studies in Foreign Language Education. *Multilingual Matters*, 1989. 256 p.
67. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Competence. *Multilingual Matters LTD*, 1997. P. 59-69.
68. Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy. *Language and Communication*. / edited by J. C. Richards and R. W. Schmidt. Longman, 1983. P. 2-27.
69. Coombe Ch., Shinnock, L. Globalizing Foreign and Second Language Instruction. *TESL REPORTER*. 1993. Vol. 26, No. 2. P. 1-12.
70. Estaire S., Zanón J. Planning Classwork: A task-based approach. Heinemann, 1994. 22 p.
71. Farrallelli M. Critical Literacy Approach in the EFL class. *Journal of NELTA*. 2009. Vol. 14, No. 1-2. P. 26-31.
72. Fried-Booth D. *Project Work*. Oxford University Press, 1990. 272 p.
73. Grundy P. *Newspapers*. Oxford University Press, 1993. 134 p.
74. Haines S. *Projects for the EFL Classroom: Resource materials for teachers*. Nelson, 1989. 112 p.
75. Heller M. The role of the English language in the formation of ethnic identity. *Children's Ethnic Socialization*. / edited by J. Phinney and M. Rotheram. Sage, 1987. P. 159-174.
76. Hutchinson T., Waters A. *English for Specific Purposes: A learning-centred approach*. Cambridge University Press, 1993. 37 p.
77. Hymes D. H. *On Communicative Competence*. University of Pennsylvania Press, 1971. 51 p.
78. Kramsch C. *Context and culture in language teaching*. Oxford University Press, 1993. 22 p.

79. Lado R. Linguistic across cultures: Applied Linguistics for Language Teachers. The University of Michigan Press, 1989. 127 p.
80. Lantolf J. P. Sociocultural Theory and Second Language Learning. Oxford University Press, 2013. 99 p.
81. Littlewood W. Self-access: Why do we want it and what can it do? *Autonomy and Independence in Language Learning* / edited by P. Benson and P. Voller. Longman, 1997. P. 79-91.
82. Lucantoni P. Professional development for teachers. *Teaching & assessing skills in English as a Second Language*. Cambridge University Press, 2002. 175 p.
83. Mehrabian A. *Nonverbal Communication*. Aldine Transaction, 2007. 214 p.
84. Puente Juan C Vegas. Different Views on Sociocultural Competence. *Questia*, 102 p.
85. Robinson R. V. Review of Culture's consequences: International differences in work-related values. *Work and Occupations*. 1983. Vol. 10. P. 110-115.
86. Ter-Minasova S. *Word-Combination. Theory and Method*, 1974. 122 p.
87. Ter-Minasova S. *Language, Linguistics and Life*, 1996. 13 p.
88. Zarate G., Neuner, G. Sociocultural Competence in language learning and teaching: studies towards a common European framework of reference for language learning and teaching. Council of Europe, 1997. P. 18-77.

Додаток А

1. **National Identity** – The sense of belonging and pride in one's nation, often characterized by shared history, culture, and values
2. **Flag** – A piece of cloth with distinctive colors and symbols representing a country or organization.
3. **Symbol** – An object or image that represents a deeper meaning, often associated with a nation's identity or values.
4. **Anthem** – A song representing a country, often sung on special occasions or at sporting events.
5. **Cultural Heritage** – The traditions, customs, and artifacts passed down through generations, contributing to a nation's identity.
6. **Patriotism** – Love and devotion to one's country, often expressed through national pride and loyalty.
7. **Regional Identity** – The sense of belonging to a specific region within a country, characterized by unique cultural traits and traditions.
8. **Language Diversity** – The variety of languages spoken within a country, reflecting its multicultural identity.
9. **Cultural Norms** – Accepted standards of behavior and beliefs within a society, shaping social interactions and cultural identity.
10. **Social Etiquette** – Accepted manners and behaviors in social situations, often influenced by cultural norms and traditions.
11. **Cultural Awareness** – Understanding and appreciation of different cultural perspectives, values, and practices.
12. **Heritage Sites** – Places of historical, cultural, or natural significance recognized and protected for their importance to a nation's identity.
13. **Cultural Symbols** – Objects, gestures, or behaviors that hold symbolic meaning within a culture, representing shared values or beliefs.
14. **Multiculturalism** – The coexistence of diverse cultural groups within a society, promoting acceptance and appreciation of cultural differences.

15. **Identity Politics** – The political mobilization of social groups based on shared identity characteristics, such as nationality or ethnicity.

16. **Stereotype** – A fixed, oversimplified image or idea about a particular group of people, often based on prejudice or cultural bias.

17. **Cultural Exchange** – The sharing and interchange of ideas, traditions, and customs between different cultures.

18. **Cultural Integration** – The process of blending diverse cultural elements to create a unified identity within a society.

19. **Cross-Cultural Communication** – Communication between people from different cultural backgrounds, requiring sensitivity and understanding of cultural differences.

20. **Cultural Adaptation** – The process of adjusting to and adopting the cultural practices and norms of a new environment.

Додаток Б

- 1. Geographic location** – the specific point on Earth defined by its latitude and longitude coordinates.
- 2. Borders** – the lines separating one political or geographical area from another.
- 3. Geography of the British Isles** – the physical features, climate, and ecosystems of the islands comprising Great Britain, Ireland, and surrounding smaller islands.
- 4. Administrative division** – the organization of a region or country into smaller units for administrative purposes, such as counties or provinces.
- 5. Countries of the United Kingdom** – the constituent countries that make up the United Kingdom: England, Scotland, Wales, and Northern Ireland.
- 6. Capitals** – the primary cities serving as the administrative centers of countries or regions.
- 7. Relief** – the variation in elevation and terrain features of a landscape.
- 8. Landforms** – the natural physical features of the Earth's surface, such as mountains, valleys, plains, and plateaus.
- 9. Seas** – large bodies of saltwater that are partially enclosed by land, such as the North Sea and the Irish Sea.
- 10. Inland waters** – bodies of freshwater located within the interior of a landmass, including rivers, lakes, and reservoirs.
- 11. Climate** – the long-term weather patterns characteristic of a region, including temperature, precipitation, and seasonal variations.
- 12. Climatic resources** – the natural elements and conditions of the atmosphere that contribute to the climate of a particular region, such as sunlight, wind, and humidity.

Додаток В

1. **Political system** – a system of government in a country.
2. **Executive branch** – the branch of government responsible for implementing and enforcing laws, headed by the Prime Minister and Cabinet.
3. **Legislative branch** – the branch of government responsible for making laws, consisting of the House of Commons and the House of Lords.
4. **Judicial branch** – the branch of government responsible for interpreting laws and administering justice, including the courts.
5. **Parliament** – the supreme legislative body of the United Kingdom, consisting of the House of Commons and the House of Lords.
6. **Prime Minister** – the head of government in the United Kingdom, responsible for leading the executive branch and representing the country internationally.
7. **Cabinet** – a body of senior government ministers chosen by the Prime Minister to lead various government departments and make key policy decisions.
8. **House of Commons** – the lower house of Parliament, consisting of Members of Parliament (MPs) elected by the public in general elections.
9. **House of Lords** – the upper house of Parliament, consisting of appointed members, including life peers, hereditary peers, and bishops.
10. **Political parties** – organized groups of people with similar political aims and opinions who seek to influence public policy by getting their candidates elected to public office.
11. **General election** – a national election held to choose members of Parliament, typically held every five years in the UK.
12. **Monarchy** – a form of government with a monarch as the head of state, such as the United Kingdom with Queen Elizabeth II as the reigning monarch.
13. **Trade unions** – organizations representing workers' interests and rights in the workplace, including negotiating with employers on issues such as wages, working conditions, and benefits.

Додаток Д

1. **Pre-school education:** Education provided to children before they reach the age for compulsory schooling.

2. **Primary education:** The first stage of formal education, typically covering ages 5 to 11, where basic academic skills are taught.

3. **Secondary education:** Education following primary school, usually for ages 11 to 16, focusing on a wider range of subjects and preparation for further study.

4. **Comprehensive school:** A type of secondary school in the UK that does not select its pupils based on academic ability.

5. **Grammar school:** A type of secondary school in the UK that traditionally selects its pupils based on academic ability through an entrance exam.

6. **Secondary modern school:** A type of secondary school in the UK that typically provides a general education without focusing on academic achievement.

7. **Higher education:** Education beyond the secondary level, typically offered at universities and colleges.

8. **University:** An institution of higher education that offers undergraduate and postgraduate degrees in various fields of study.

9. **College:** A higher education institution that typically offers vocational and academic courses, often leading to diplomas or degrees.

10. **Oxbridge:** A colloquial term referring to the universities of Oxford and Cambridge, two of the oldest and most prestigious universities in the UK.

11. **Russell Group:** A group of 24 leading research universities in the UK known for their academic excellence and research output.

12. **A-levels (Advanced Level):** Qualifications typically taken by students in England, Wales, and Northern Ireland at the end of their secondary education, usually required for university admission.

13. **GCSEs (General Certificate of Secondary Education):** Qualifications typically taken by students in England, Wales, and Northern Ireland at the end of compulsory education, covering a wide range of subjects.

14. **SATs (Standard Assessment Tests):** Standardized tests taken by primary and secondary school students in England to assess their academic progress.

15. **Undergraduate degree:** A degree awarded to students who have completed their first level of university education, usually a Bachelor's degree.

16. **Postgraduate degree:** A degree awarded to students who have completed further study beyond the undergraduate level, such as a Master's or Doctorate degree.

17. **Tuition fees:** The fees paid by students for their education at universities and colleges.

18. **Student loans:** Financial assistance provided to students to cover the cost of tuition fees and living expenses, typically repaid after graduation.

19. **Open University:** A distance learning institution in the UK that offers a wide range of courses and degree programs for adult learners.

20. **Ofsted (Office for Standards in Education):** A government agency in England responsible for inspecting schools and ensuring educational standards are met.

Додаток Ж

1. **Culture:** The beliefs, customs, arts, and other manifestations of human intellectual achievement regarded collectively.

2. **Customs:** Social practices or behaviors that are common or habitual within a particular society or community.

3. **Traditions:** Long-established customs or beliefs that have been passed down from generation to generation within a society.

4. **Cultural Heritage:** The legacy of physical artifacts and intangible attributes of a group or society inherited from past generations.

5. **Cultural Identity:** The feeling of belonging to a particular cultural group and adopting its customs, traditions, and values as one's own.

6. **Cultural Diversity:** The existence of a variety of cultural groups and identities within a society, encompassing differences in language, religion, ethnicity, and more.

7. **Cultural Assimilation:** The process by which individuals or groups adopt the cultural practices and norms of another culture, often leading to the blending or merging of cultural identities.

8. **Cultural Expression:** The ways in which individuals or groups communicate and manifest their cultural identity through various mediums such as art, music, dance, literature, and cuisine.

9. **Cultural Values:** The fundamental beliefs, principles, and standards that guide behavior and decision-making within a particular culture.

10. **Cultural Norms:** Accepted standards of behavior and conduct within a society, often implicit and socially enforced.

11. **Cultural Capital:** The cultural knowledge, skills, and resources that individuals possess, which can confer social status and privilege within a society.

12. **Cultural Exchange:** The reciprocal sharing and interaction of cultural elements between different societies or groups, leading to mutual enrichment and understanding.

13. **Cultural Relativism:** The perspective that cultural practices and beliefs should be understood within the context of their own cultural framework, without imposing external judgments or values.

14. **Cultural Significance:** The importance or meaning attributed to cultural practices, symbols, or artifacts within a society, often reflecting shared historical experiences or values.

15. **Cultural Integration:** The process of incorporating diverse cultural elements into a unified whole, fostering social cohesion and harmony within a multicultural society.

16. **Cultural Adaptation:** The ability of individuals or groups to adjust and thrive in new cultural environments by acquiring new skills, knowledge, and behaviors.

17. **Cultural Sensitivity:** The awareness, respect, and consideration shown towards cultural differences and diversity, avoiding stereotypes or cultural biases.

18. **Cultural Festivals:** Celebrations or events that showcase and commemorate cultural traditions, rituals, and heritage, often involving music, dance, food, and performances.

19. **Cultural Etiquette:** The customary rules and practices governing social behavior and interaction within a specific cultural context, including manners, gestures, and communication styles.

20. **Cultural Enrichment:** The enhancement of individual or collective well-being through exposure to diverse cultural experiences, ideas, and perspectives.